

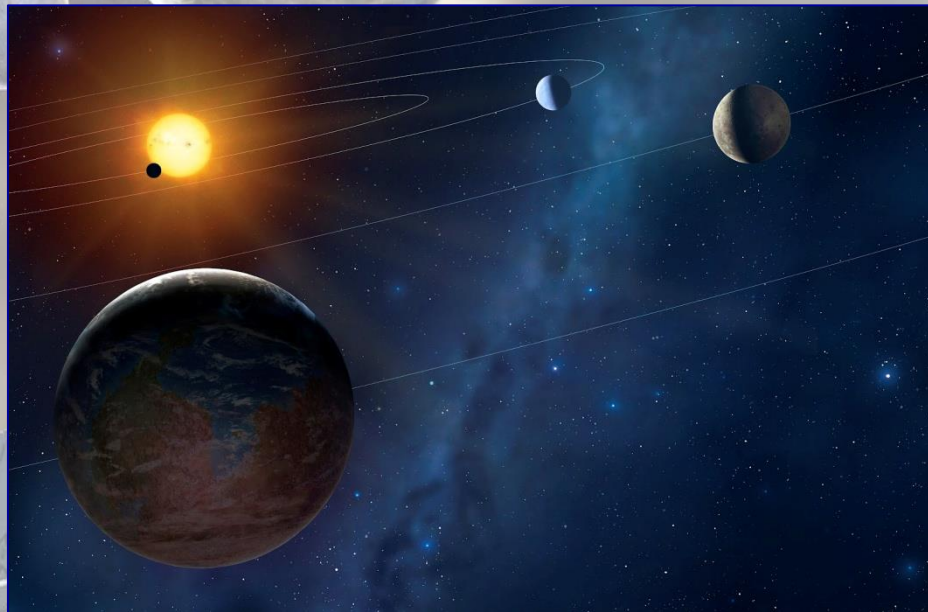
Jak najdeme a poznáme planetu, kde by mohl být život?

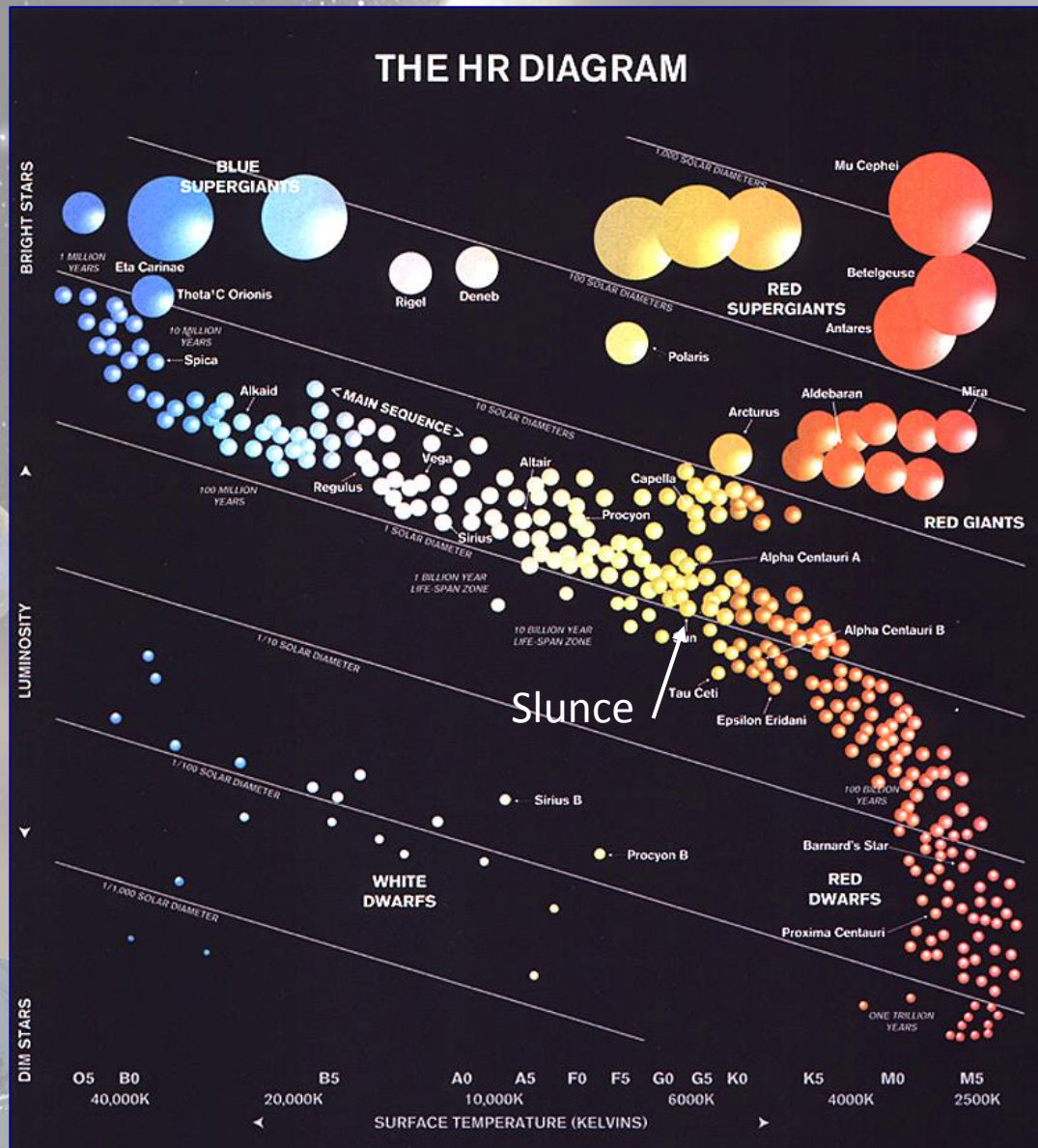
Libor Lenža, Hvězdárna Valašské Meziříčí, p. o.

Obsah semináře

1. Hledání cizích světů – zklamání a první objev
2. Tisíce nových světů a nějaká překvapení
3. Meze života
4. Hledání druhé Země aneb poznáváme exoplanety

Úvodní poznámka - HR-diagram

1000 Rs

100 Rs

10 Rs

1 Rs

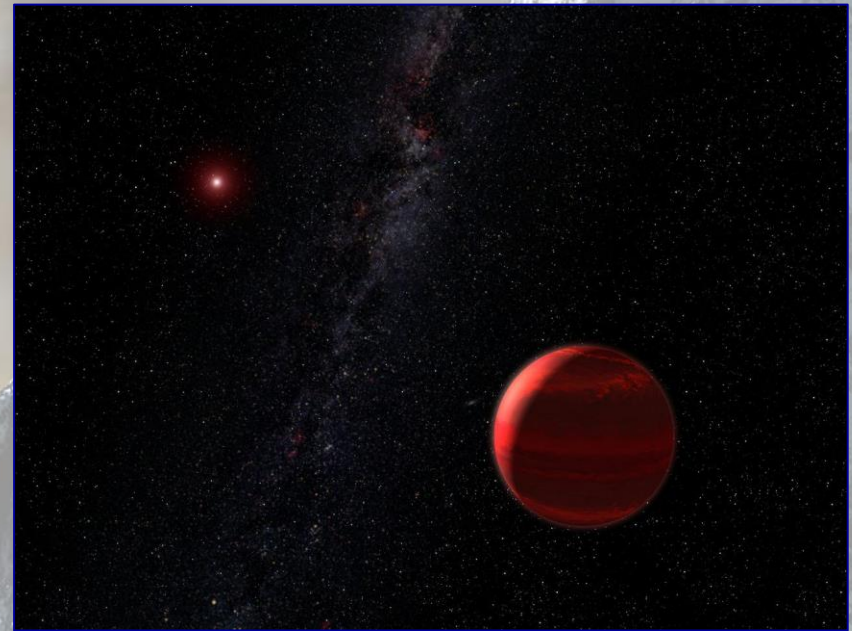
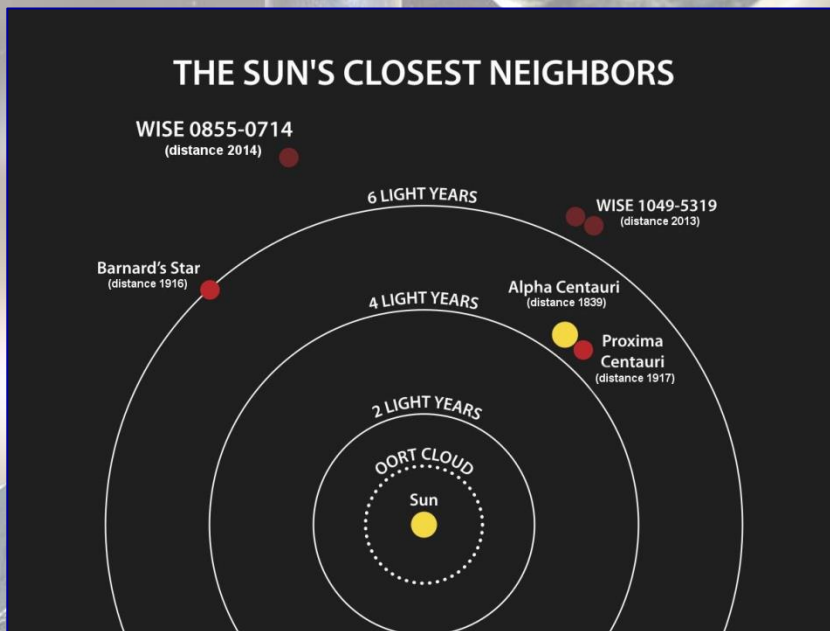
0,1 Rs

0,01 Rs

Hledání cizích světů a zklamání

Hledání planet u jiných hvězd vyžaduje relativně pokročilou techniku

- 1) Snaha pozorovat a najít planety u jiných hvězd (problémy: nepoměr velikosti a jasnosti, citlivost spektroskopických metod aj.)
- 2) Barnardova hvězda - Peter van de Kamp; astrometrické metody – ohlášení existence planet kolem hvězdy, později nepotvrzeno

Hledání cizích světů a první objev

Zaměření na hvězdy hlavní posloupnosti

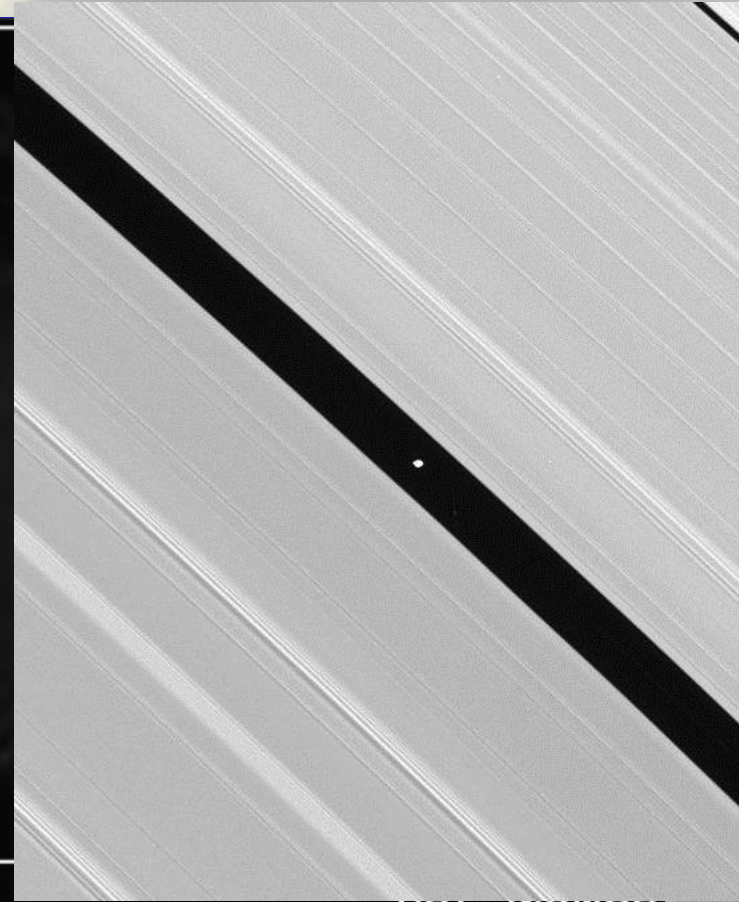
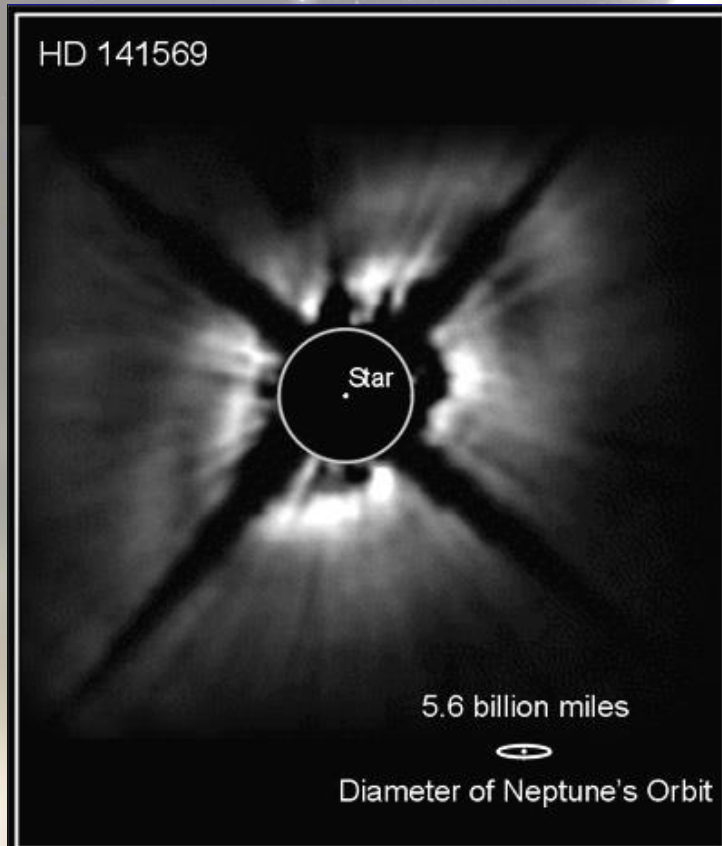
- 1) Logická snaha hledat planety u hvězd podobných Slunci (resp. na hlavní posloupnosti).
- 2) Koncem 80. let 20. století první podezření (gamma Cep Ab – potvrzení až v roce 2002) a HD 114762b – 11krát hmotnější než Jupiter – spíše BD, ale je v seznamu exoplanet).
- 3) První potvrzený objev by velkým překvapením. Byly objeveny planety, kde by v principu neměly být!!!

Byl potvrzen objev u milisekundového pulsaru PSR B1257+12 v roce 1992!! Velké překvapení a bylo nutno tuto skutečnost vysvětlit. Výhoda a klíč k potvrzení objevu – velmi přesné hodiny v podobě milisekundového pulsaru.

Hledání cizích světů a první objev

Náznaky a stopy existence cirkumstelárních a protoplanetárních disků

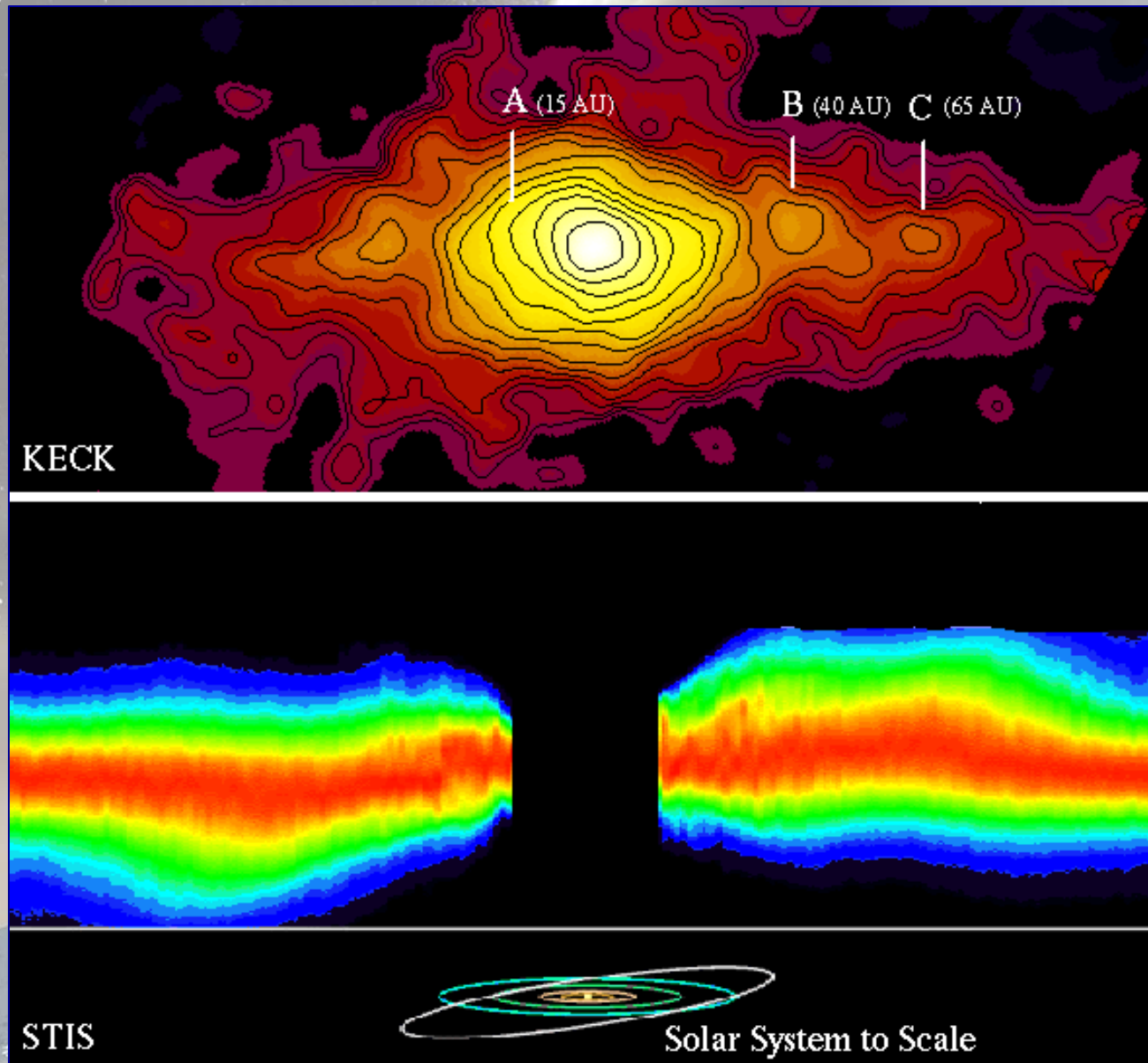
Dust Disks around Stars

PRC99-03 • STScI OPO • January 8, 1999

B. Smith (University of Hawaii), G. Schneider (University of Arizona),

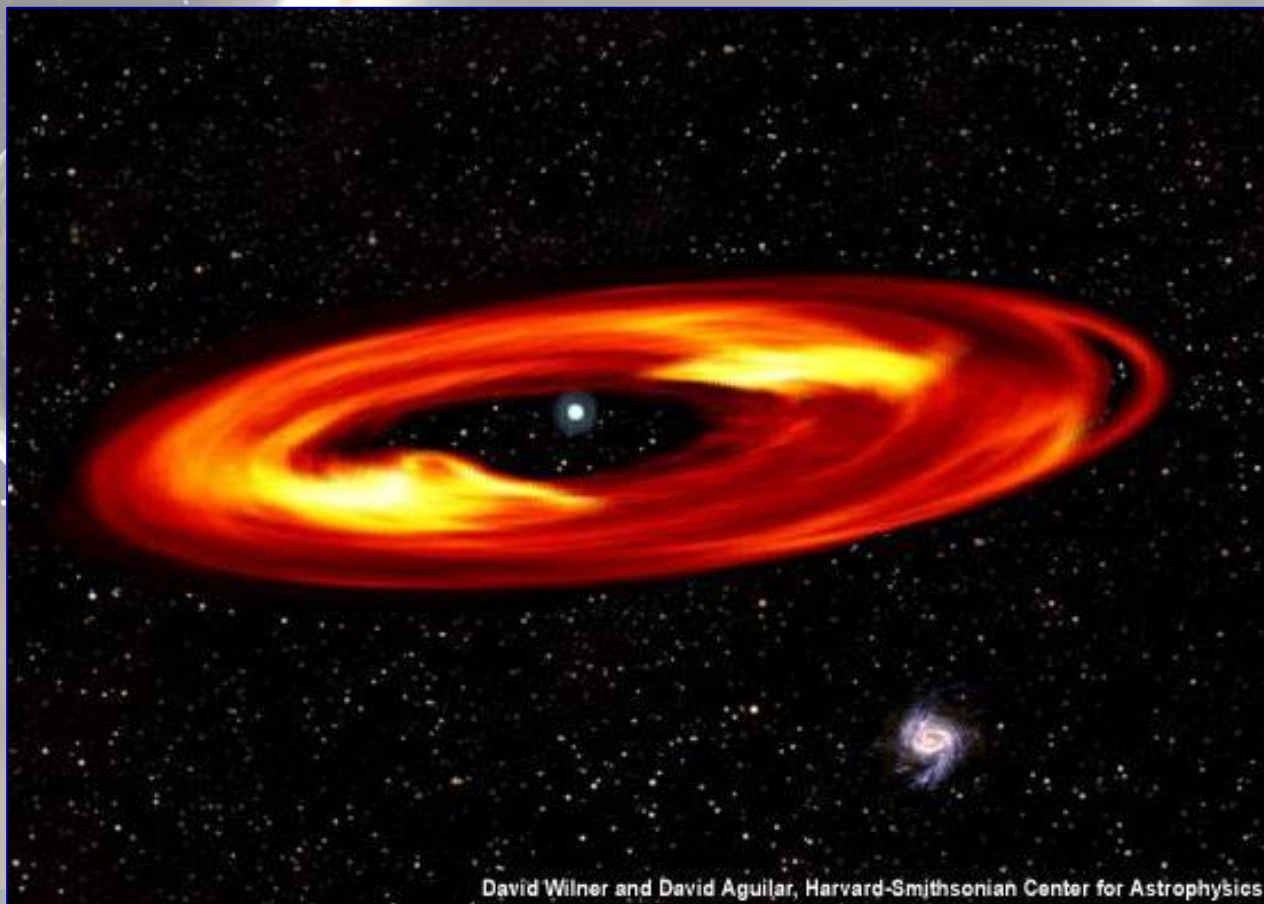
E. Becklin and A. Weinberger (UCLA) and NASA

HST objevuje vznikající planetární soustavy

Pozorování vznikajících planetárních soustav

Pravděpodobný vzhled prachoplynného disku u jasné hvězdy VEGA v souhvězdí Lyr

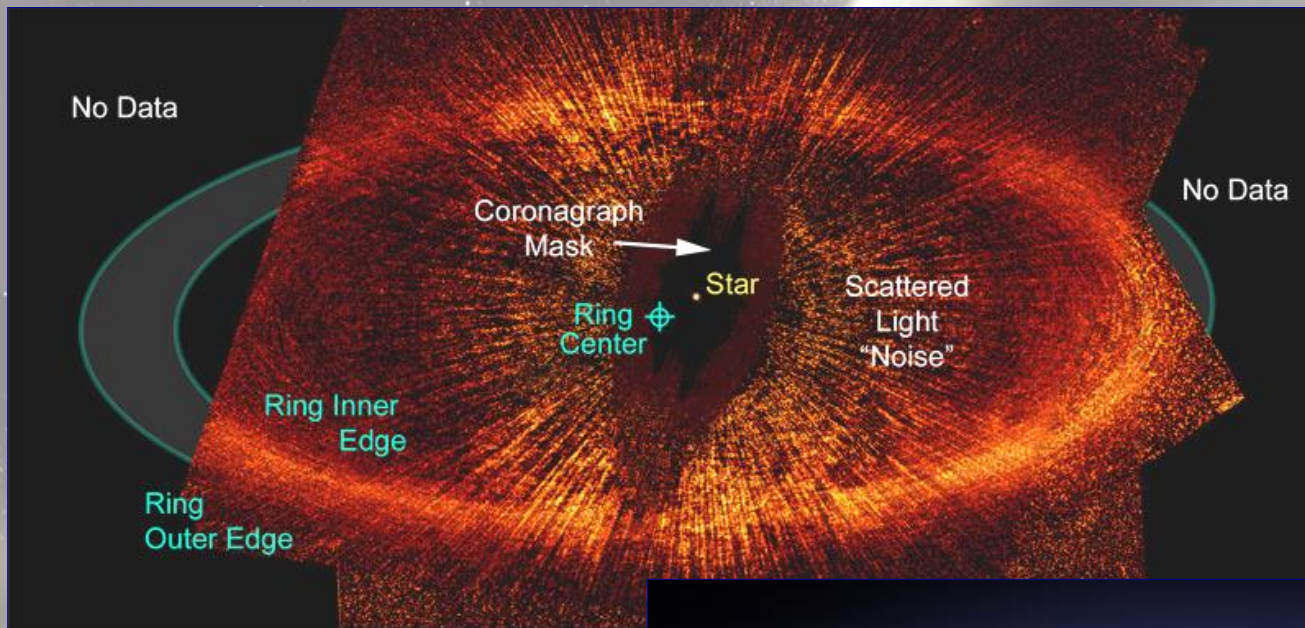
Předpokládané planety:

1. 0,03 Mj - 30 AU
2. 2 Mj - 50 až 60 AU
3. < 1 Mj - 90 až 100 AU

Kapalná voda by mohla existovat ve vzdálenosti 7,1 AU od hvězdy

HST objevuje vznikající planetární soustavy

Fomalhaut
(Jižní ryba)

Vzdálenost středu prstence:

2,3 miliardy km

Šířka prstence:

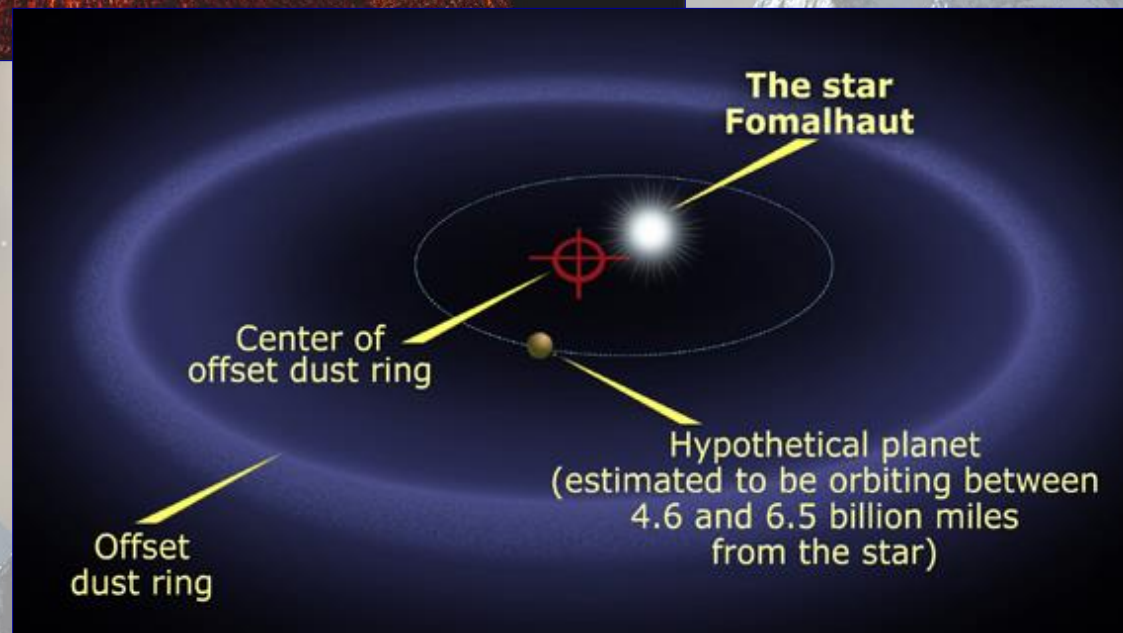
3,7 miliardy km

Vzdálenost planety:

7,6 až 10,5 miliardy km

Vnitřní okraj prstence:

19 miliard km

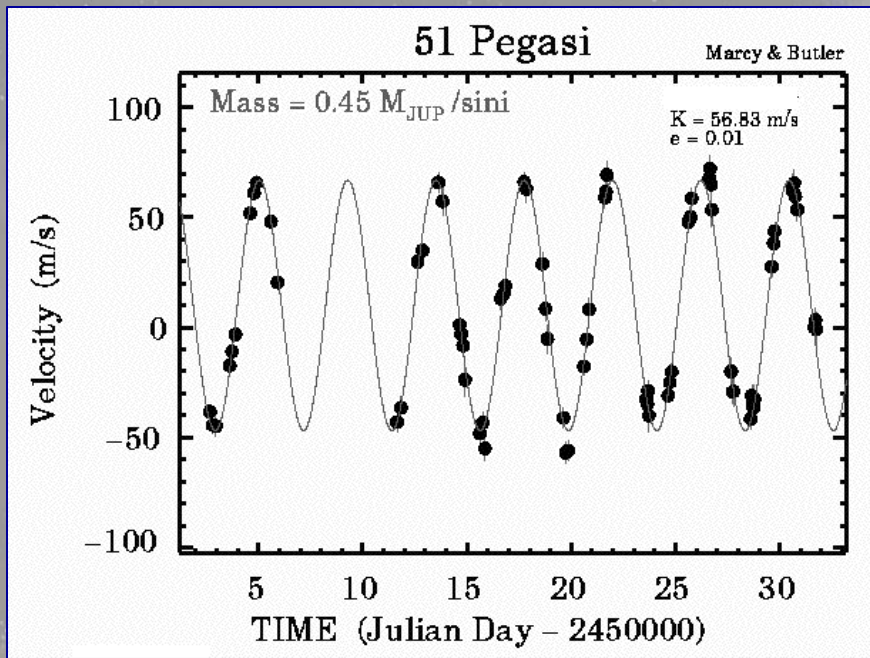

Hledání cizích světů a první objev

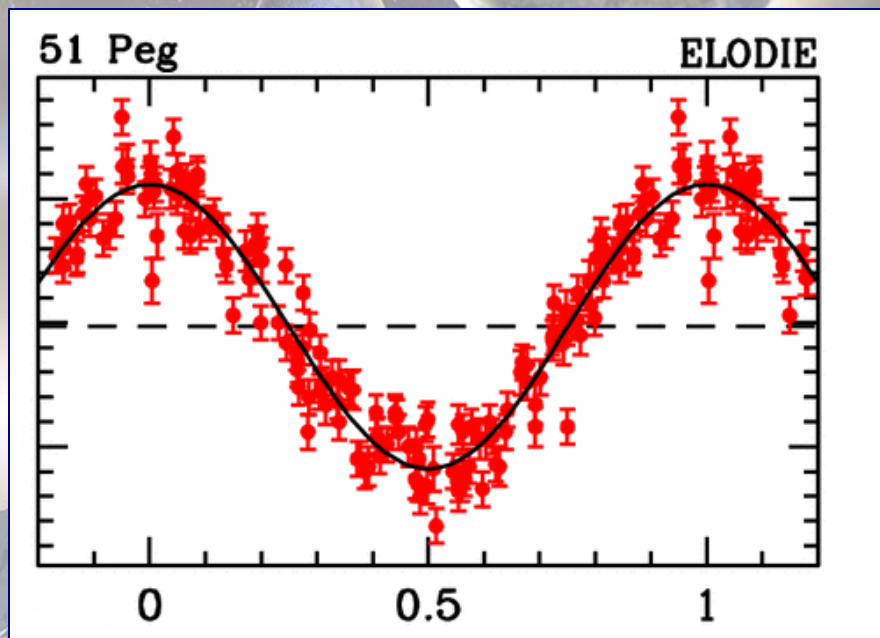
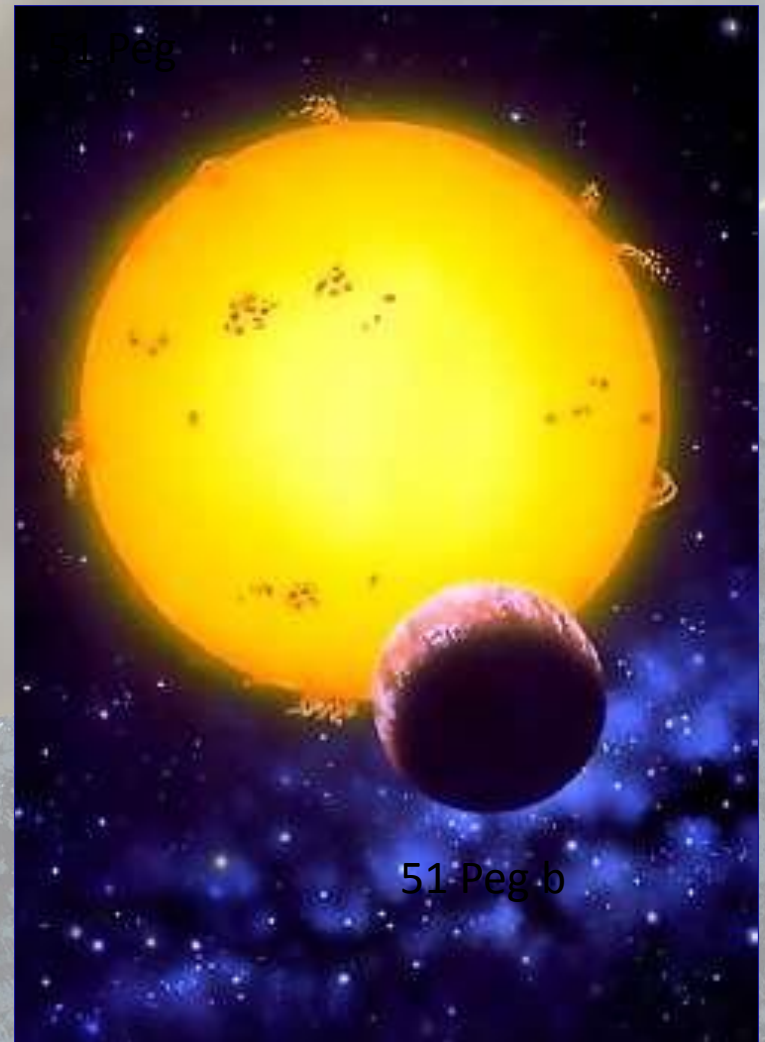
Objevy dohnal vývoj techniky, zejména spektroskopie...

- 1) Objev první planety u hvězdy hlavní posloupnosti – 1995 – objev 51 Pegasi b.
- 2) Jedná se o horký Jupiter s oběžnou dobou pouhé 4,2 dne.

První exoplaneta u hvězdy 51 Pegasi

Tisíce nových světů

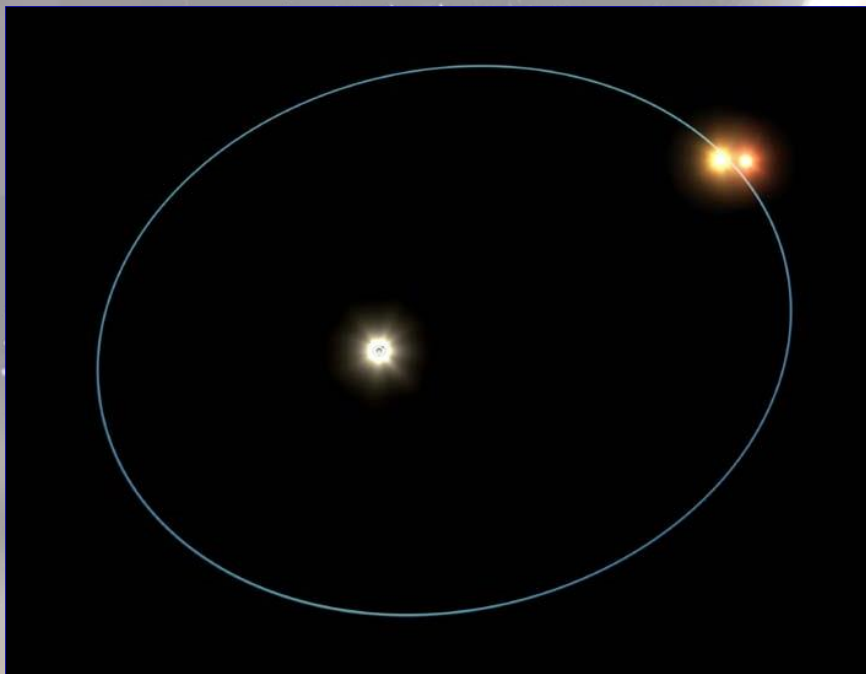
Díky rozvoji observačních metod prudký nárůst počtu objevených a potvrzených exoplanet

Credit: PHL @ UPR Arecibo, ESA/Hubble, NASA

#ARDY

Exoplaneta u trojhvězdy

Hmotnosti hvězd:
2/3 až 1 hmotnost Slunce
Hmotnost exoplanety:
1,14 hmotnosti Jupitera

Doba oběhu exoplanety: 3,3 dne
Doba oběhu dvojhvězdy: 25,7 roku
Doba oběhu složek dvojhvězdy: 156 dnů

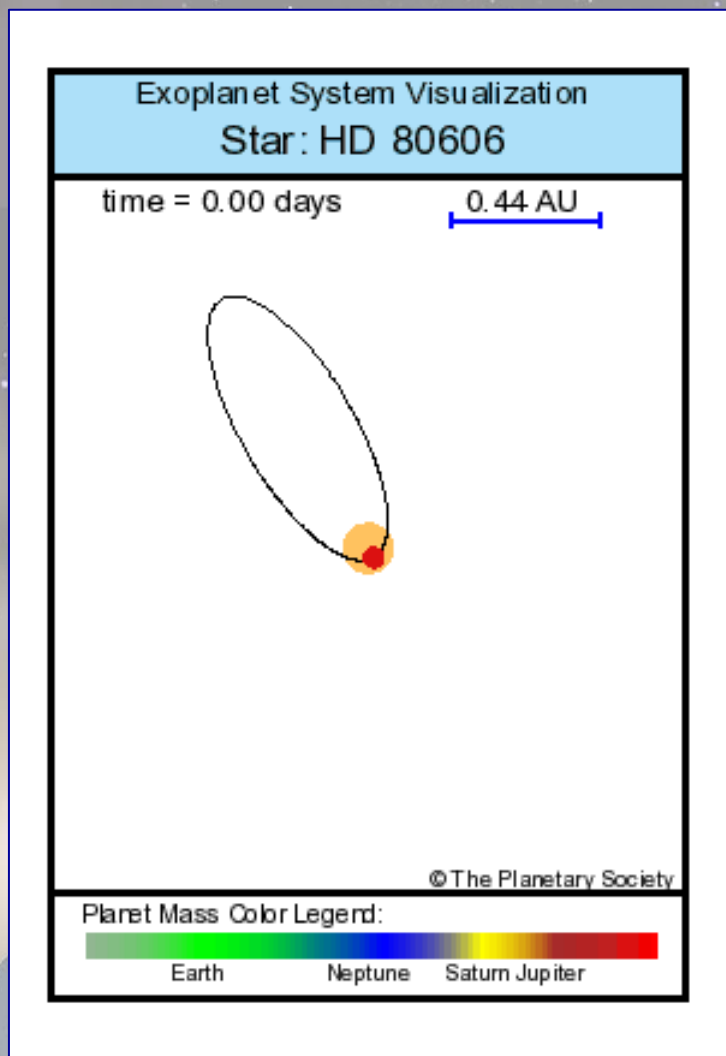
Planetární soustava u trojhvězdy

HD 188753
149 světelných let
suhvězdí Labutě

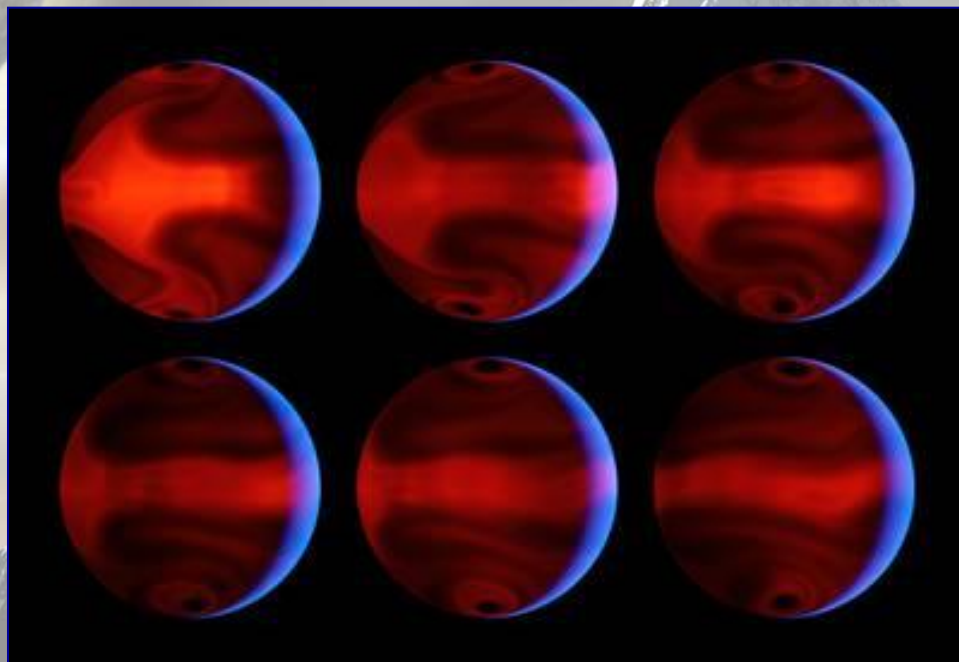
První případ exoplanety u trojhvězdy. Doposud objeveny exoplanety u 20 dvojhvězd

Exoplaneta na kometární dráze

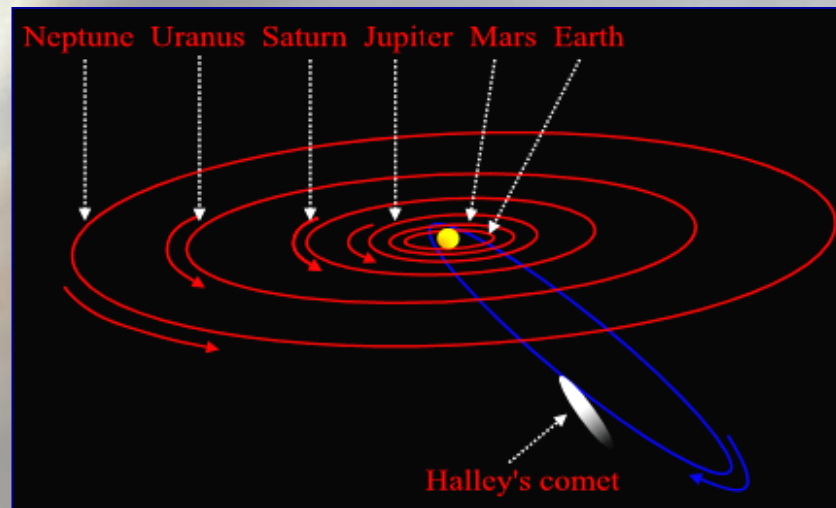
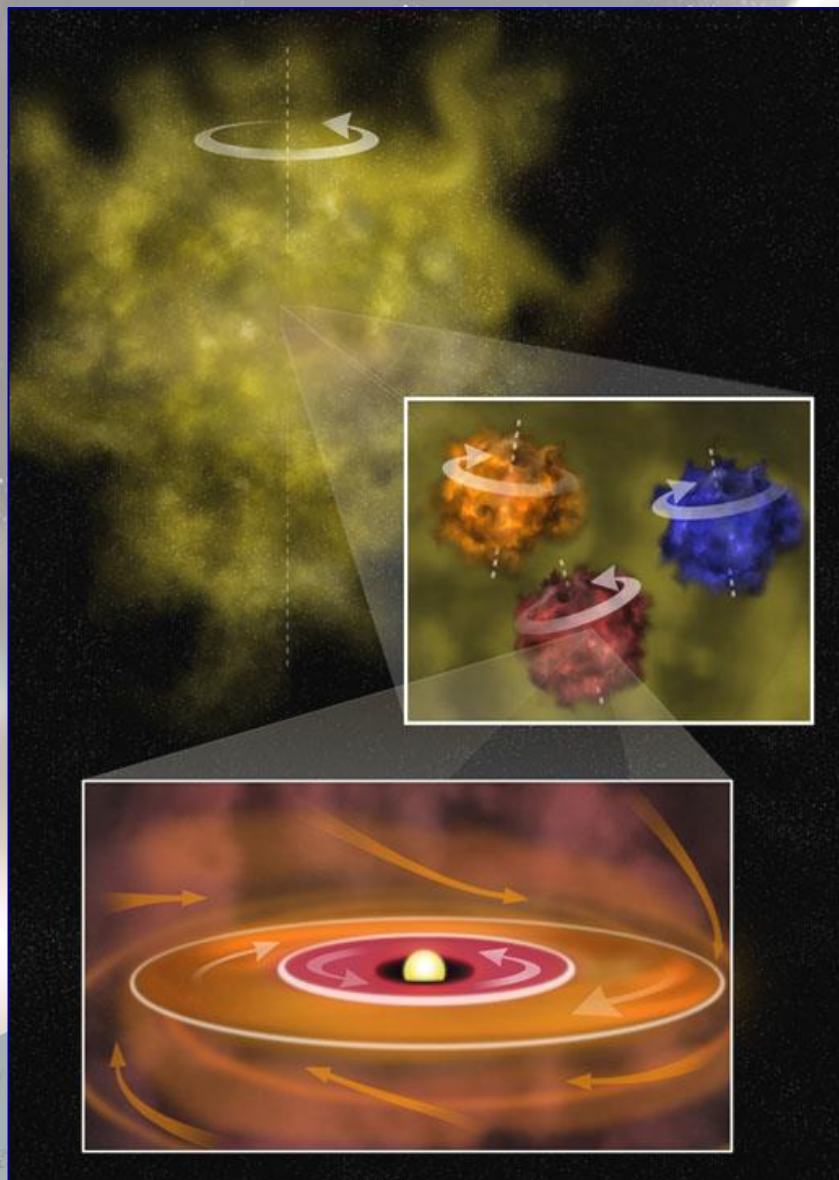

Kosmický dalekohled Spitzer zjistil, že teplota atmosféry se během pouhých šesti hodin zvyšuje z $+500^{\circ}$ na více než $+1200^{\circ}$ $^{\circ}\text{C}$

V pericentru dostává planeta 800krát více tepla než v apocentru
Předpokládají se nárazy větru až 4 km/s

Exoplanety obíhají v protisměru

Mladá hvězda se nachází ve vzdálenosti 500 světelných let od Země v souhvězdí Hadonoše.

Planetární soustava, která se pravděpodobně zformuje kolem této hvězdy, bude obsahovat planety, obíhající dvěma různými směry, na rozdíl od našeho Slunce, kde všechny planety obíhají stejným směrem.

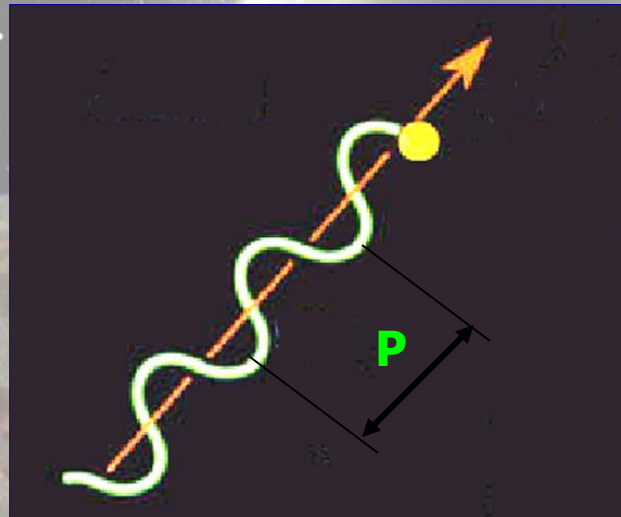
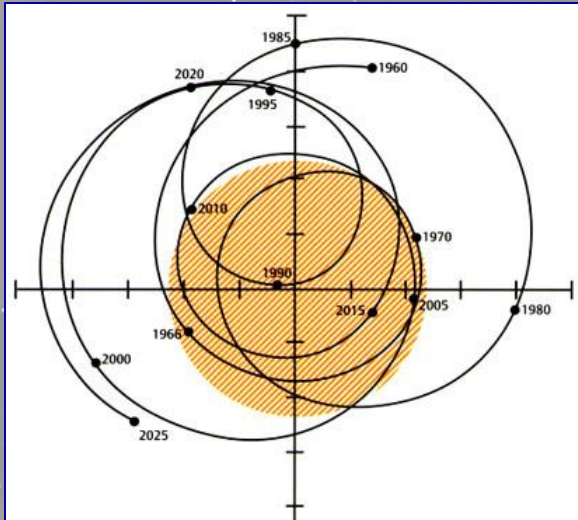

Jak objevit exoplanety?

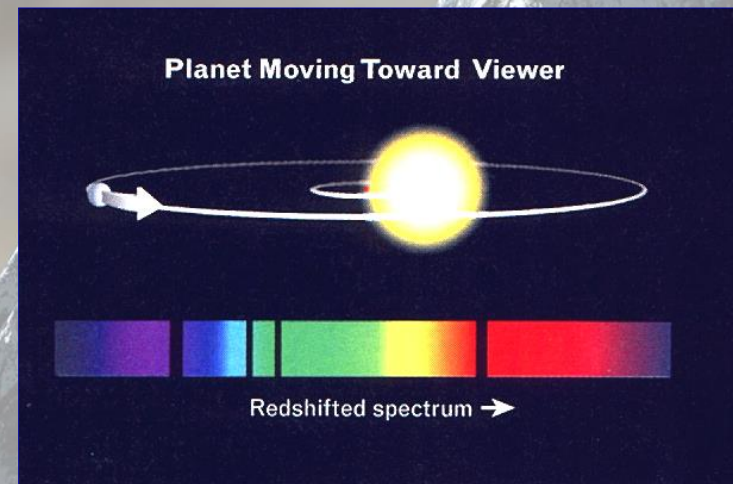
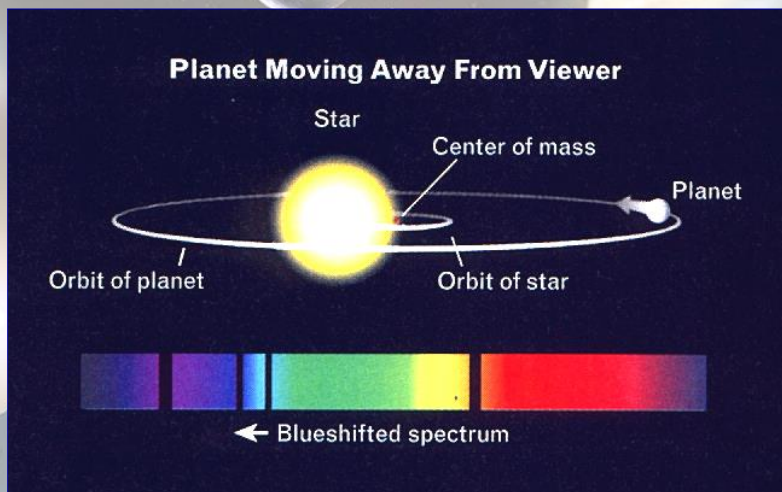
Tak už jsi ji
našel, Pepo?

Jak objevit exoplanety?

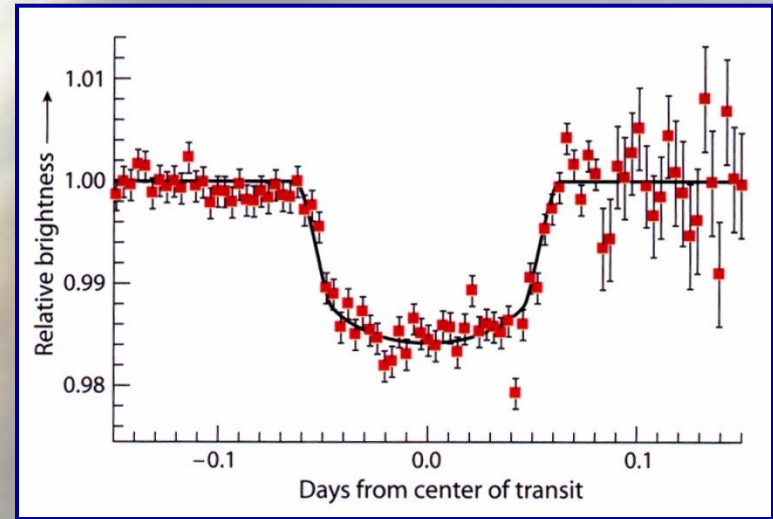
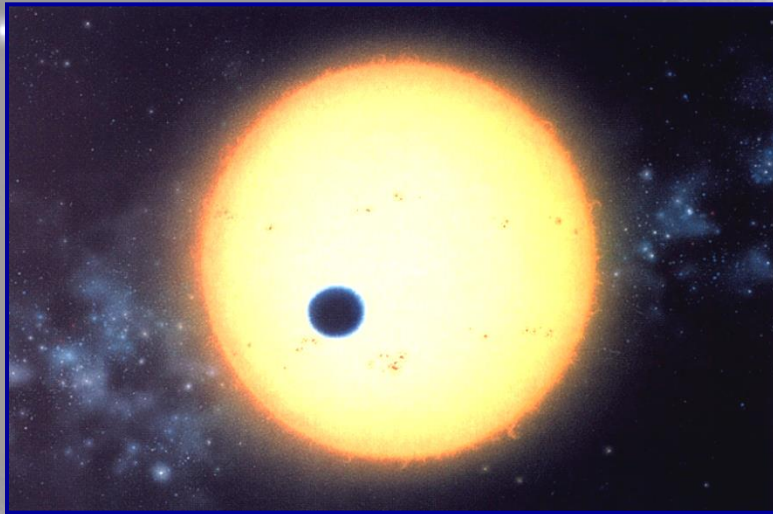
Určování změn polohy hvězd zatím není v dosahu pozemních dalekohledů

1) Astrometrická metoda

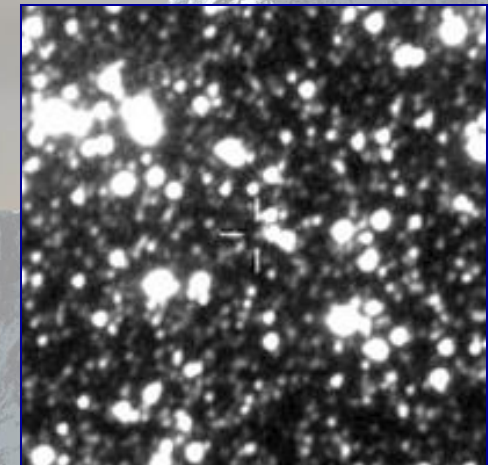
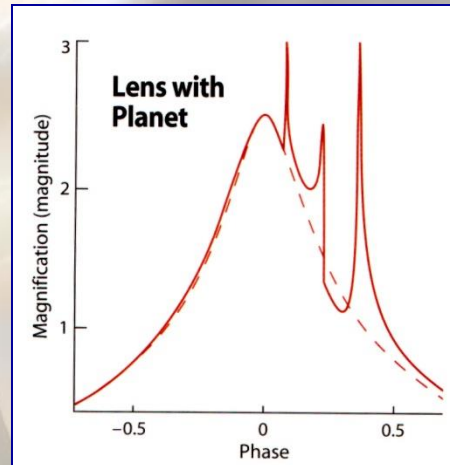
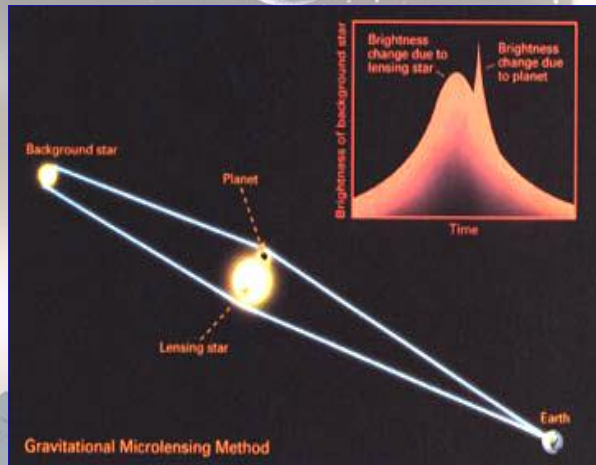

2) Změny radiálních rychlostí

Jak objevit exoplanety?

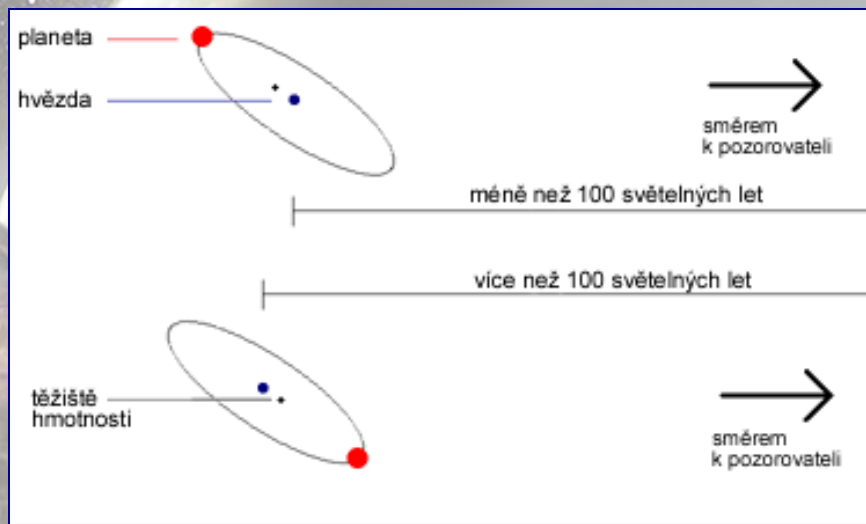
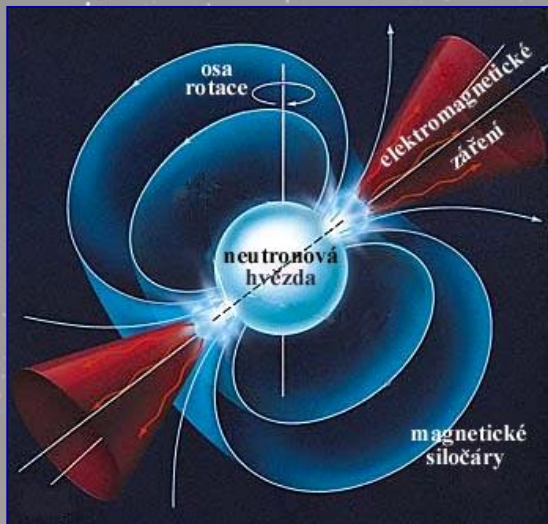

3) Pokles jasnosti při zákrytu planetou

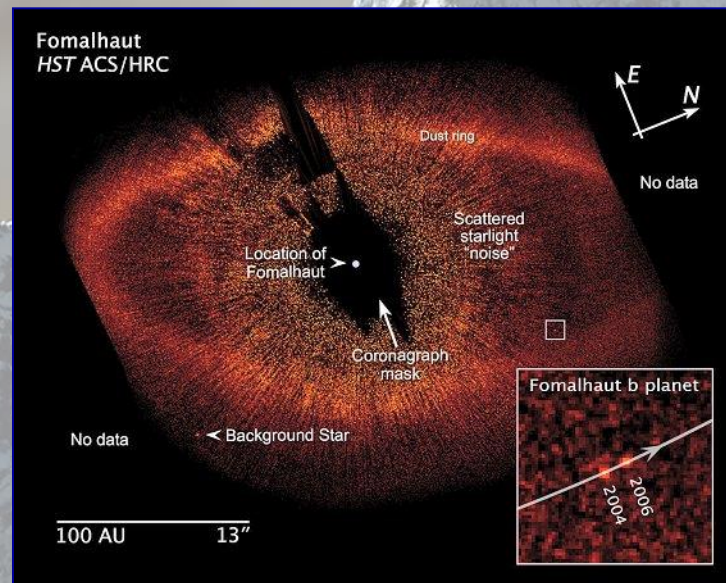
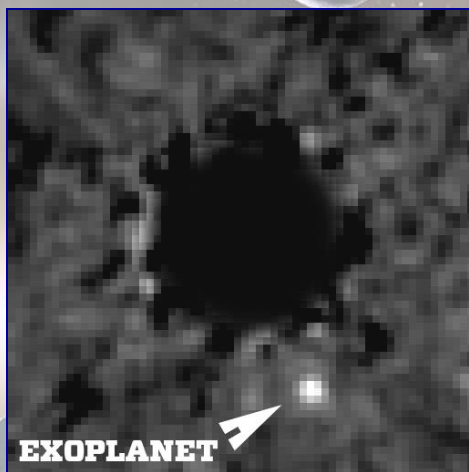

4) Gravitační mikročochka

Jak objevit exoplanety?

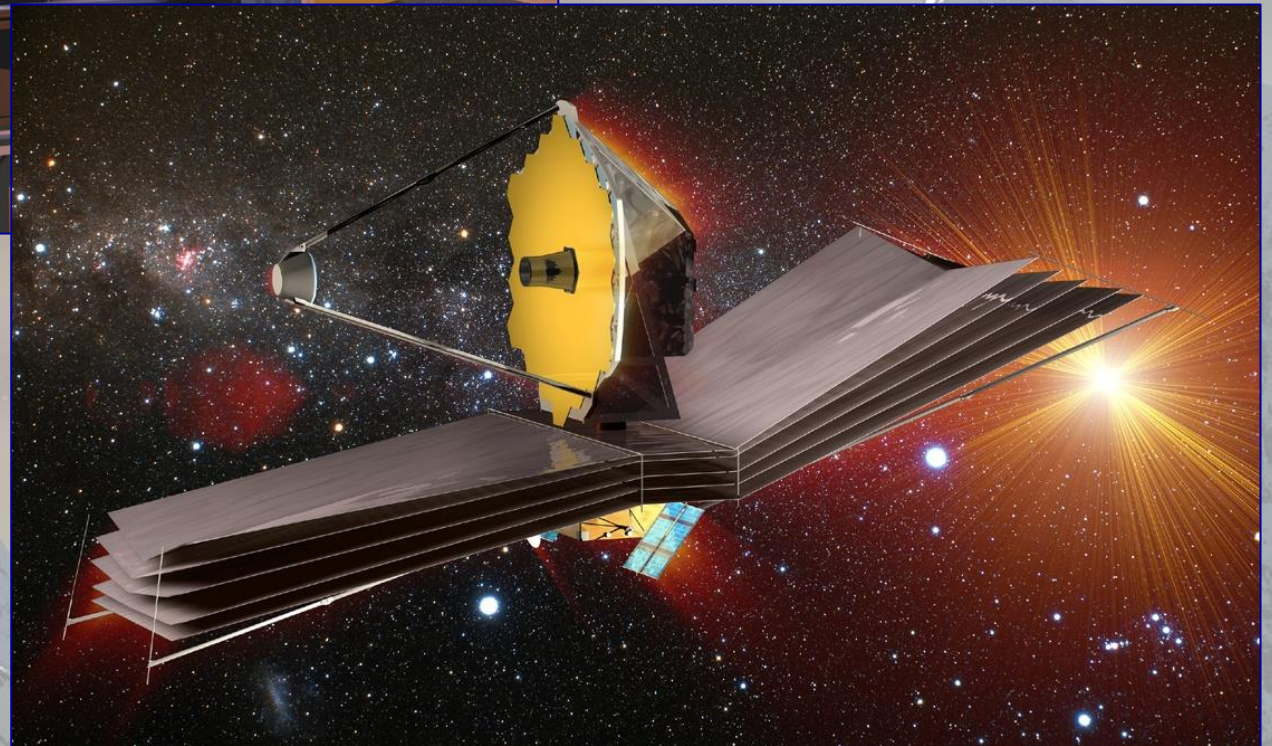
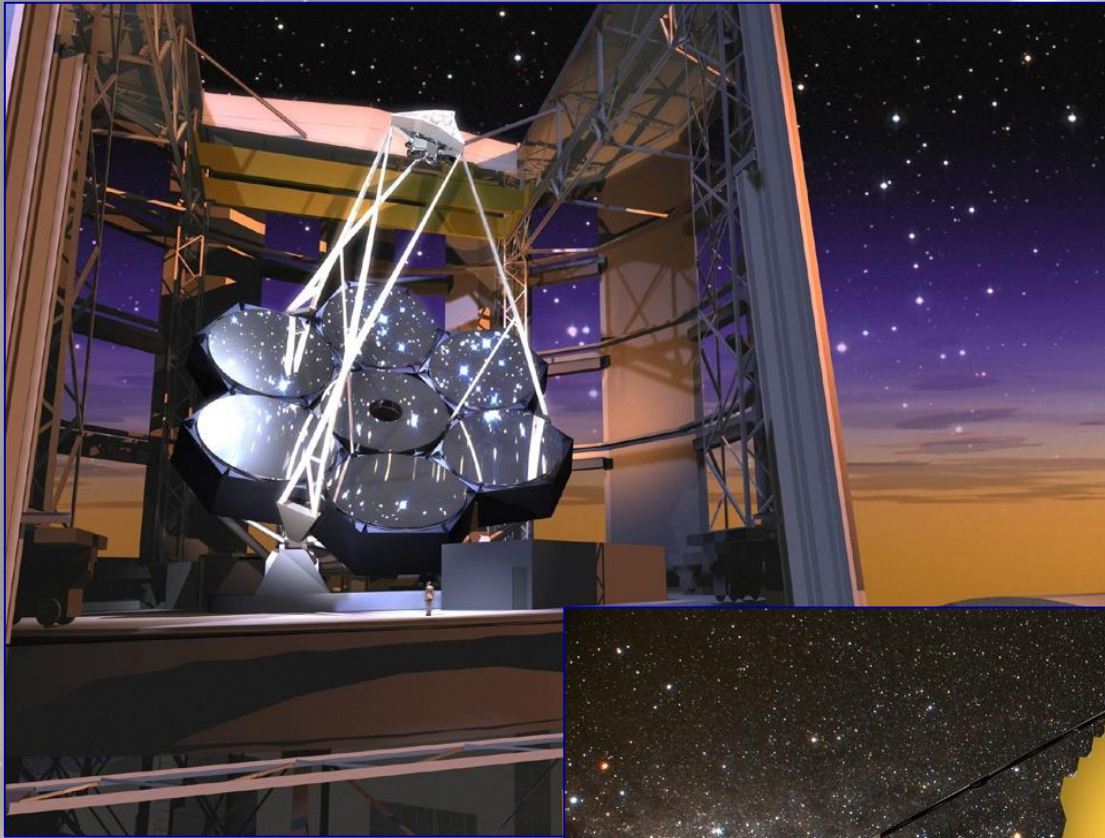

5) Časové změny periody světelných pulsů

6) Přímá pozorování

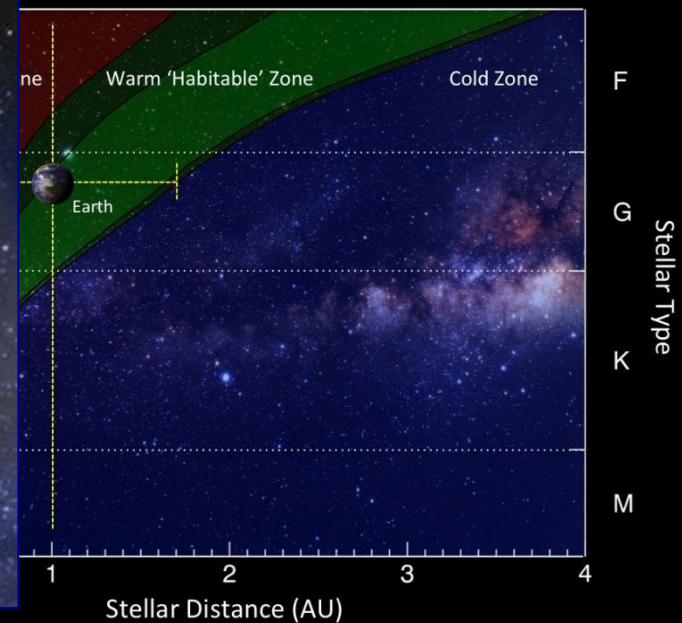
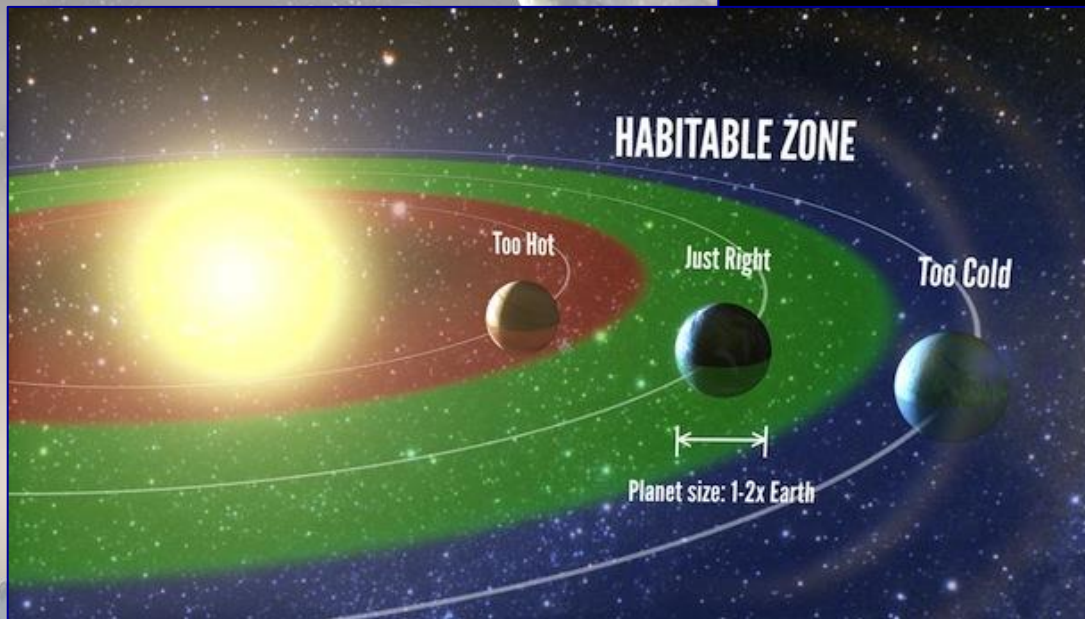
Nové přístroje se připravují

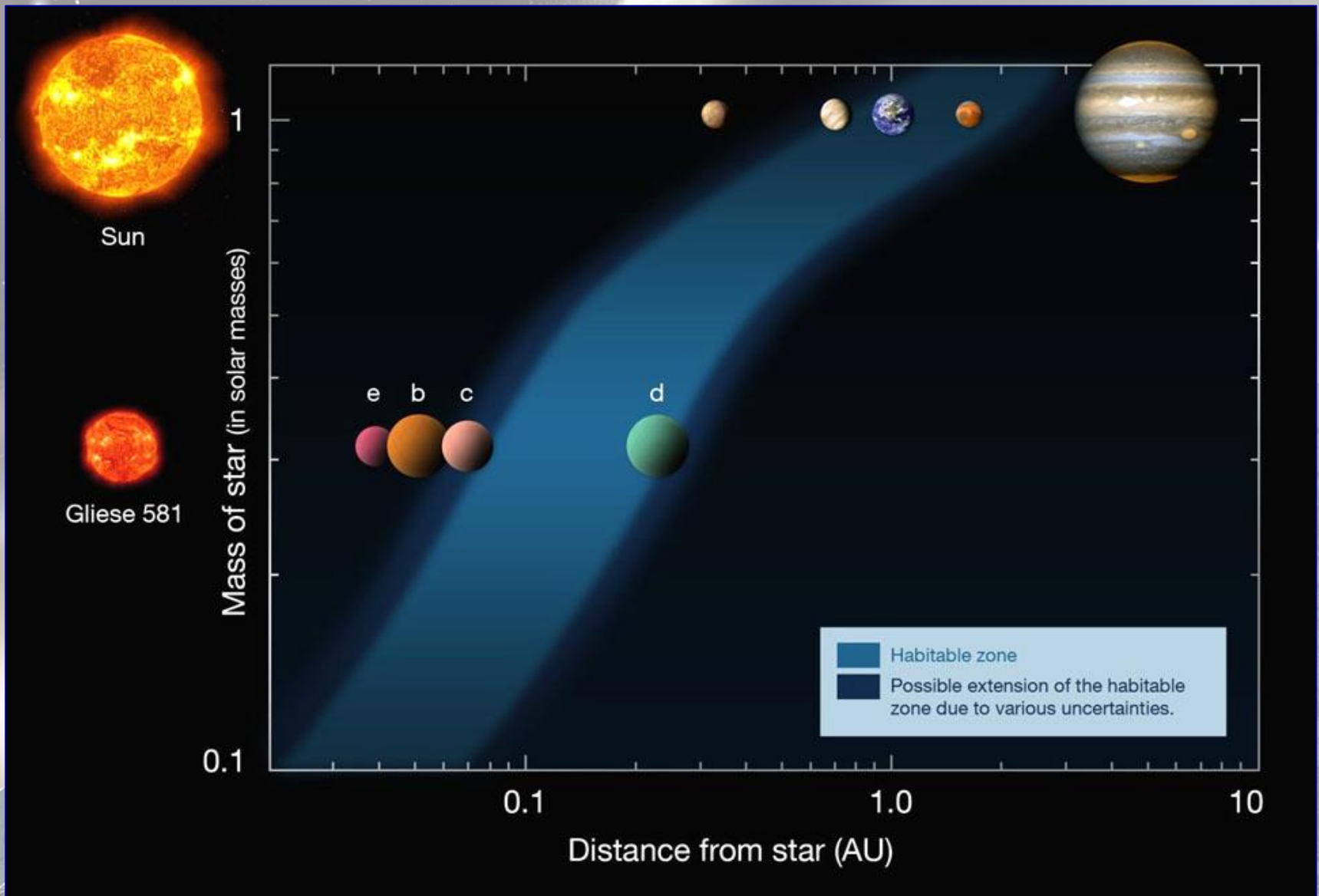
Meze života – ekosféry hvězd

- 1) Základní pravidlo pro ekosféru hvězd – možnost existence vody ve všech třech skupenstvích přímo na povrchu tělesa.
- 2) Zóna obyvatelnosti (ekosféry) se liší podle typu hvězdy, typu planety a její atmosféry a řady dalších parametrů).

Habitable Zone of Main Sequence Stars

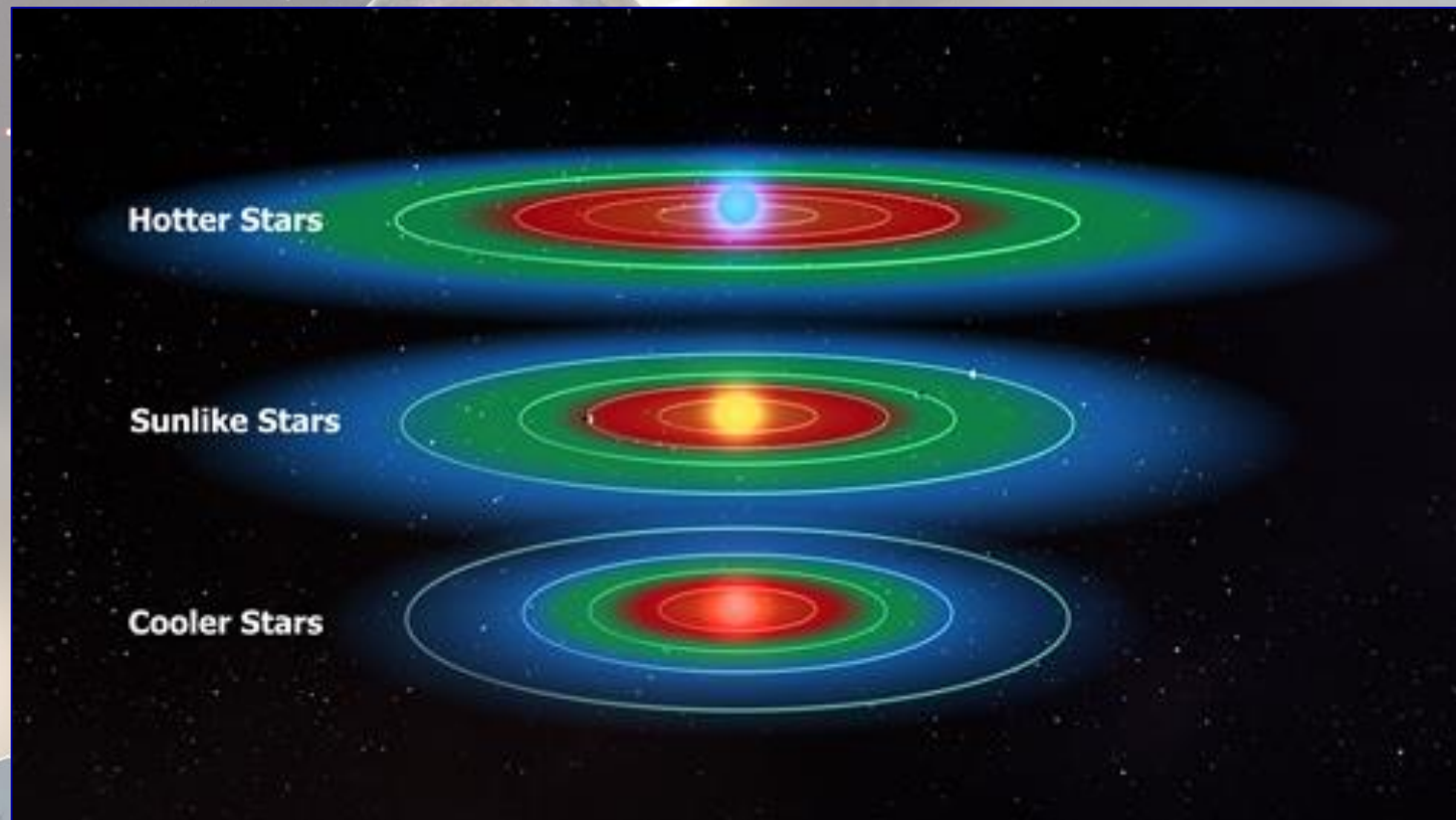

Zóna obyvatelnosti

Zóna obyvatelnosti

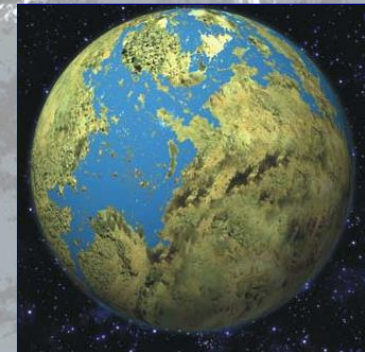
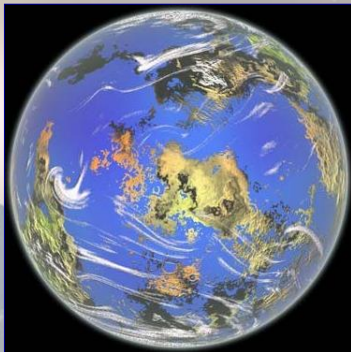
Bohužel obyvatelnost zóny obyvatelnosti je funkcí i dalších parametru...

Hledání druhé Země aneb poznáváme exoplanety

- 1) Zatím obrovské problémy přímého pozorování samotných planet. Jejich jasnost je o mnoho řádů nižší než jasnost centrální hvězdy.
- 2) Nutno zvolit jiné metody pro dané geometrické konfigurace vůči pozorovateli.
- 3) Nutno pomocí astrofyzikálních přímých či nepřímých metod zjistit základní parametry planety resp. systému.
- 4) Hlavním nástroje je spektroskopie (případně velmi přesná a rychlá fotometrie).

Water (H₂O)

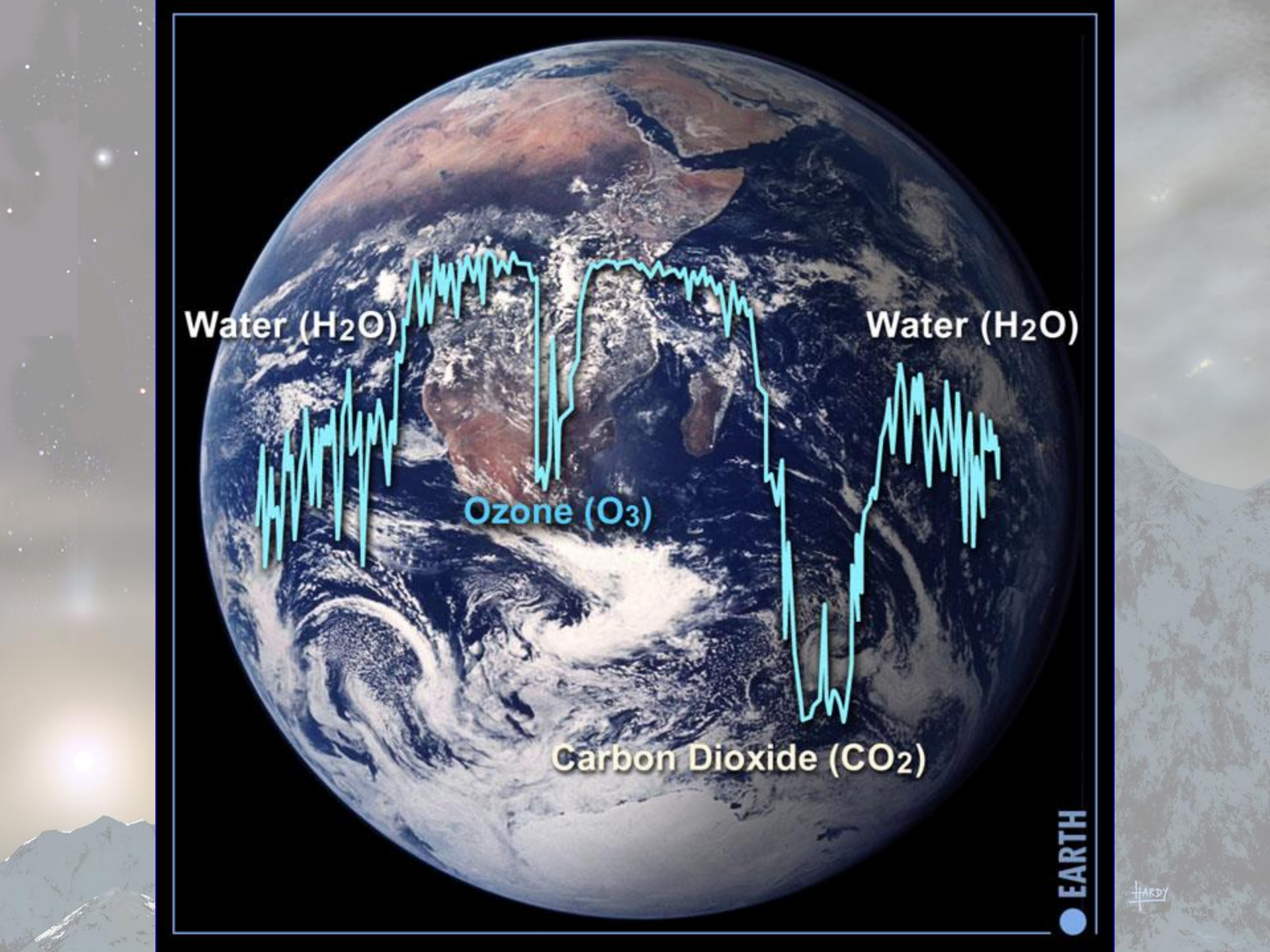
Water (H₂O)

Ozone (O₃)

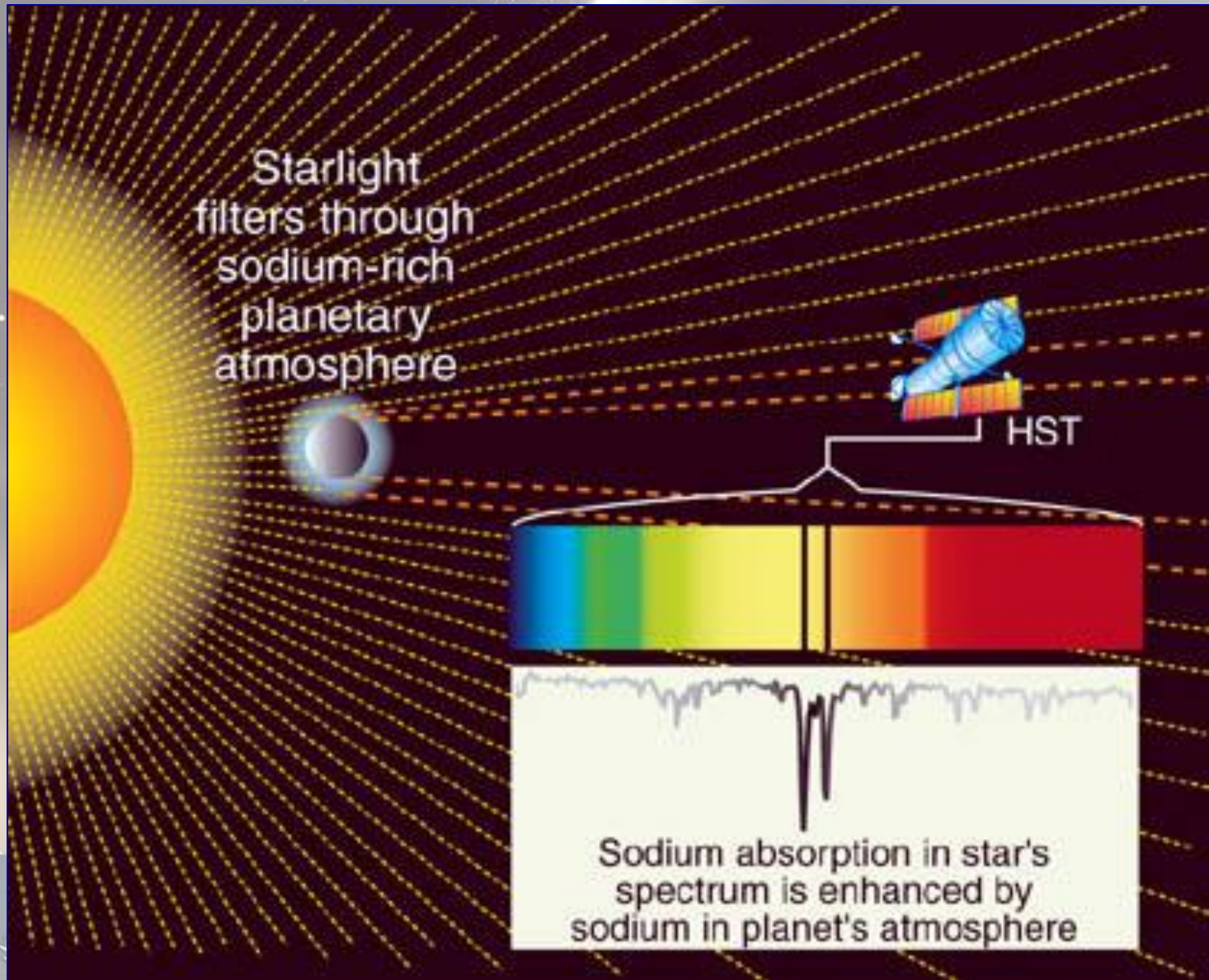
Carbon Dioxide (CO₂)

● EARTH

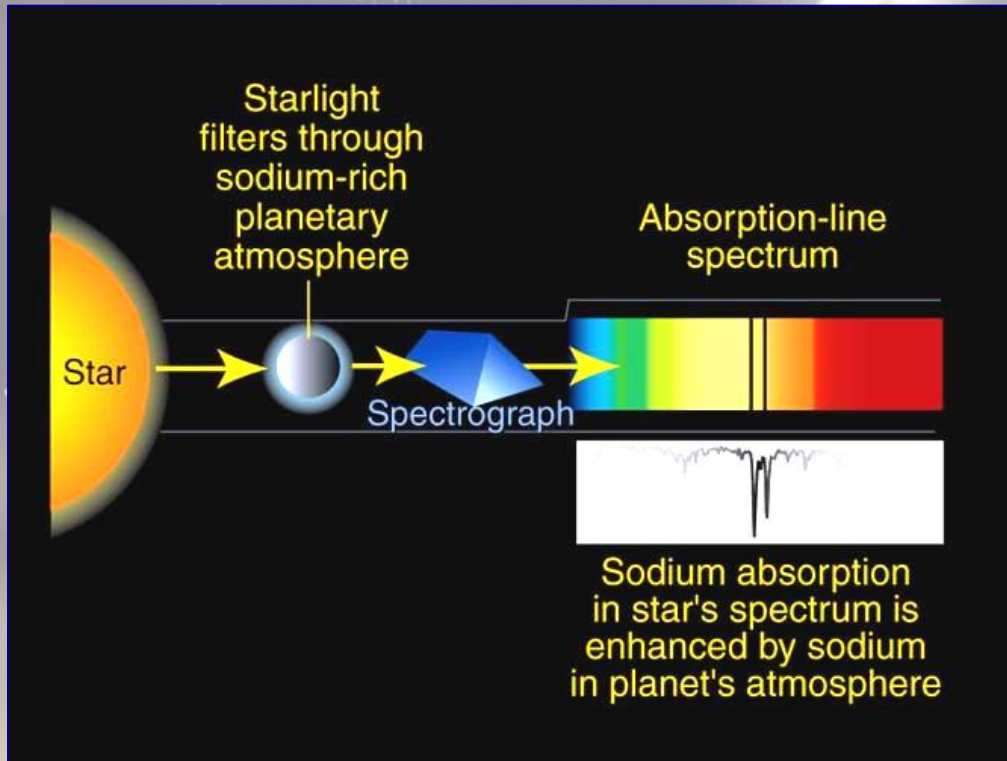
HARDY

HD 209458

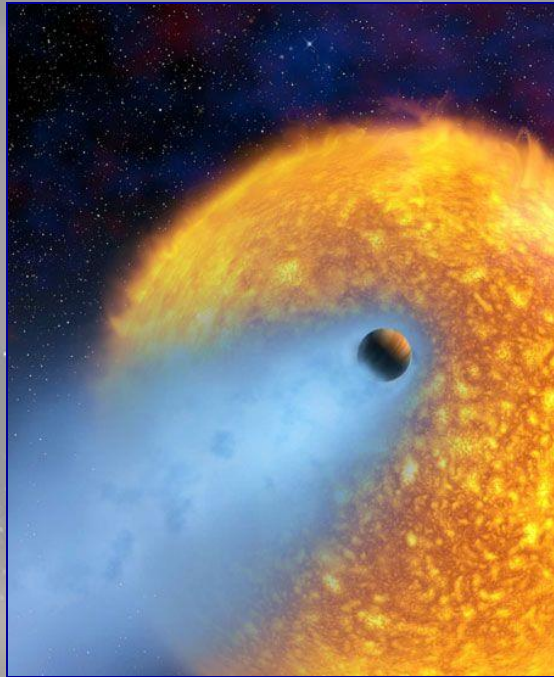
HD 209458

- Při přechodu planety přes kotouček hvězdy dojde k poklesu její jasnosti.
- Část světla hvězdy prochází atmosférou planety (prvky v atmosféře zanechají ve spektru svůj „otisk“).
- Přítomnost sodíku se zřetelně „podepisuje“ na procházejícím světle, proto mohl HST snadno odhalit jeho přítomnost.

Timothy Brown (National Center for Atmospheric Research) prohlásil:
„Sodík je spektrálním ekvivalentem tchoře – proto není možné jej nezaregistrovat!“

HD 209458 b

Objev sodíku,
vodíku, kyslíku
a uhlíku v atmosféře
exoplanety

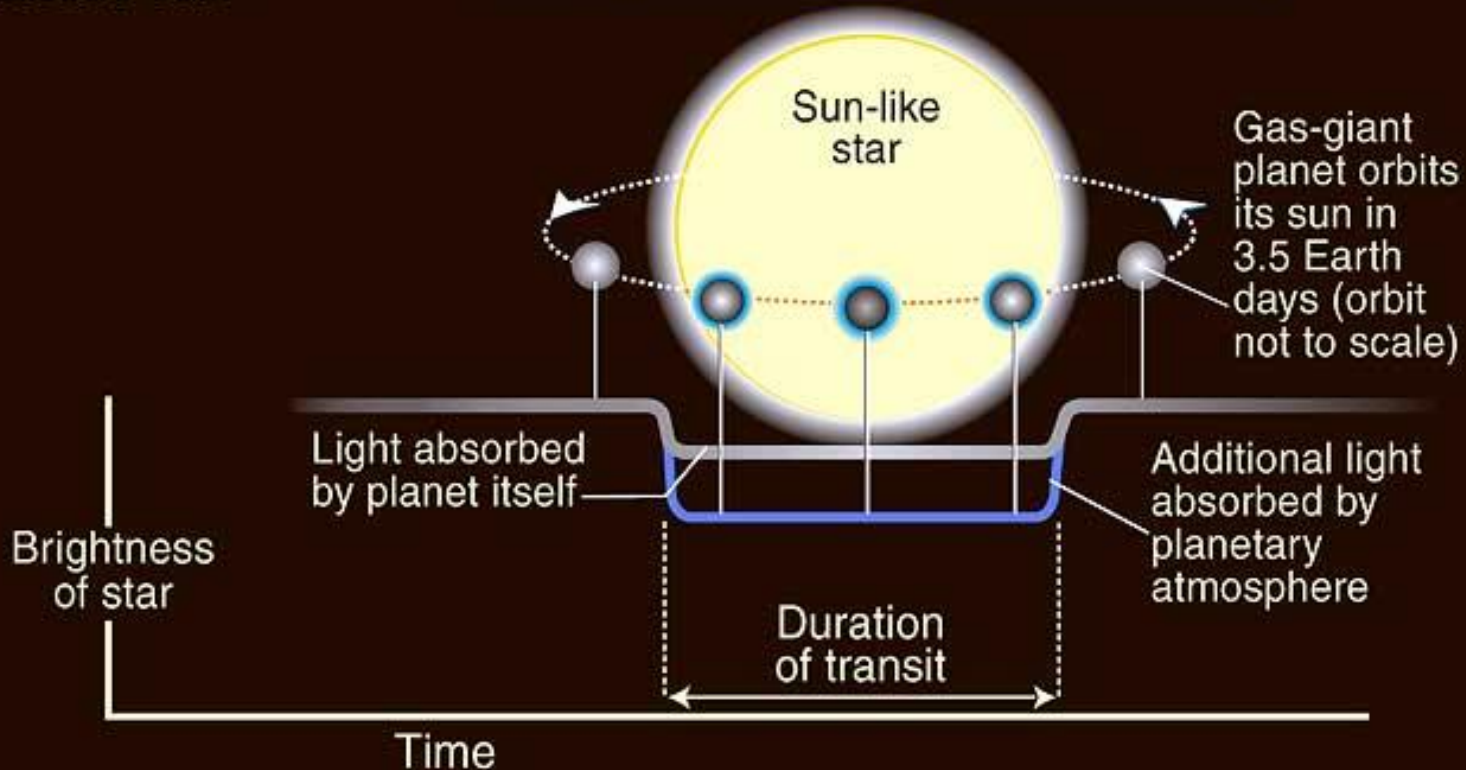
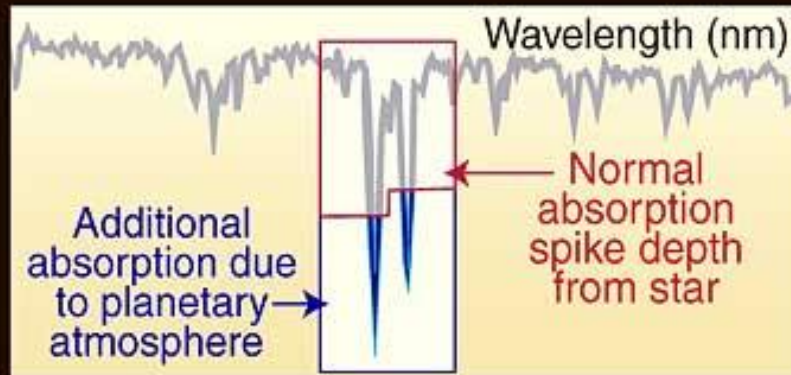
Nejnovější
objev: voda,
metan, CO₂

Hmotnost:	$0,69 \pm 0,05 M_J$
Poloměr:	$1,32 \pm 0,05 R_J$
Teplota povrchu:	$1130 \pm 150 K$
Vzdálenost:	$a = 0,045 AU$
Doba oběhu:	$3,52474541 d$
Excentricita:	0,0
Teplota atmosféry:	10 000 K
Ztráta vodíku:	10 000 tun/sec

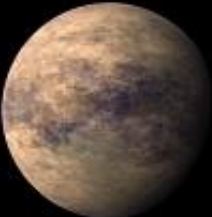

HD 209458

HST detects additional sodium absorption due to light passing through planetary atmosphere as planet transits across star

Hledání druhé Země aneb poznáváme exoplanety

Zatím je oblast spektroskopie exoplanetárních atmosfér a těles zcela na začátku a hledá nejen metody pozorování, zpracování a interpretace, ale i samotné vhodné objekty ke studiu.

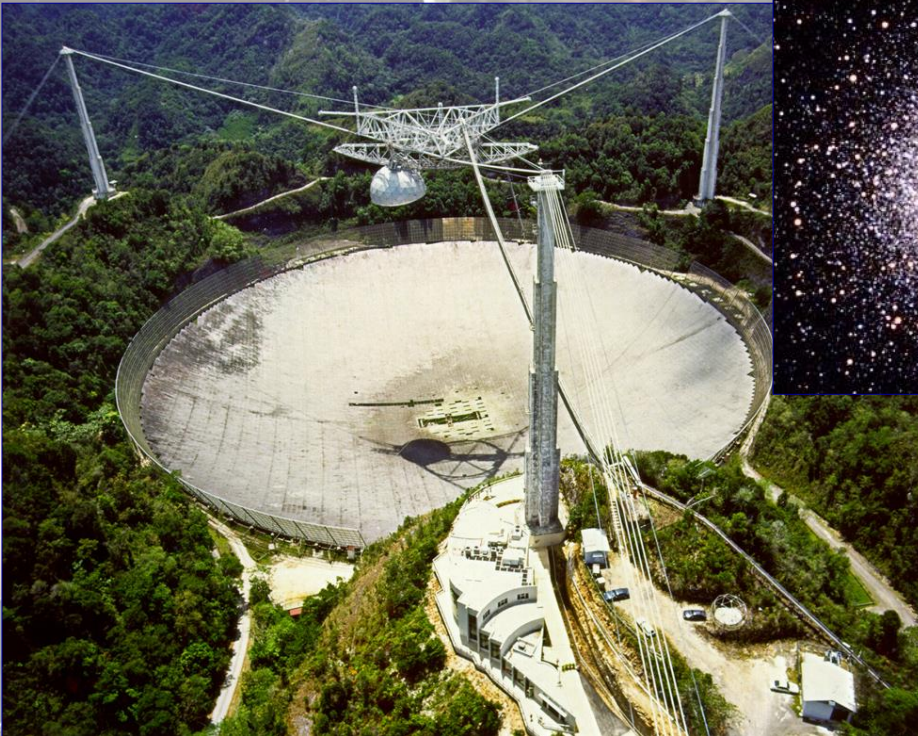
Current Potential Habitable Exoplanets								Earth		Mars
Compared with Earth and Mars and Ranked in Order of Similarity to Earth							1.00	0.66		
#1	#2	#3	#4	#5	#6	#7	Earth Similarity Index			
0.92	0.85	0.81	0.79	0.77	0.73	0.72				
										
Gliese 581 g*	Gliese 667C c	Kepler-22 b	HD 40307 g*	HD 85512 b	Gliese 163 c	Gliese 581 d				
Discovery Date										
Sep 2010	Nov 2011	Dec 2011	Nov 2012	Sep 2011	Sep 2012	Apr 2007				

*unconfirmed planets

CREDIT: PHL @ UPR Arcibo (phl.upr.edu) Nov 7, 2012

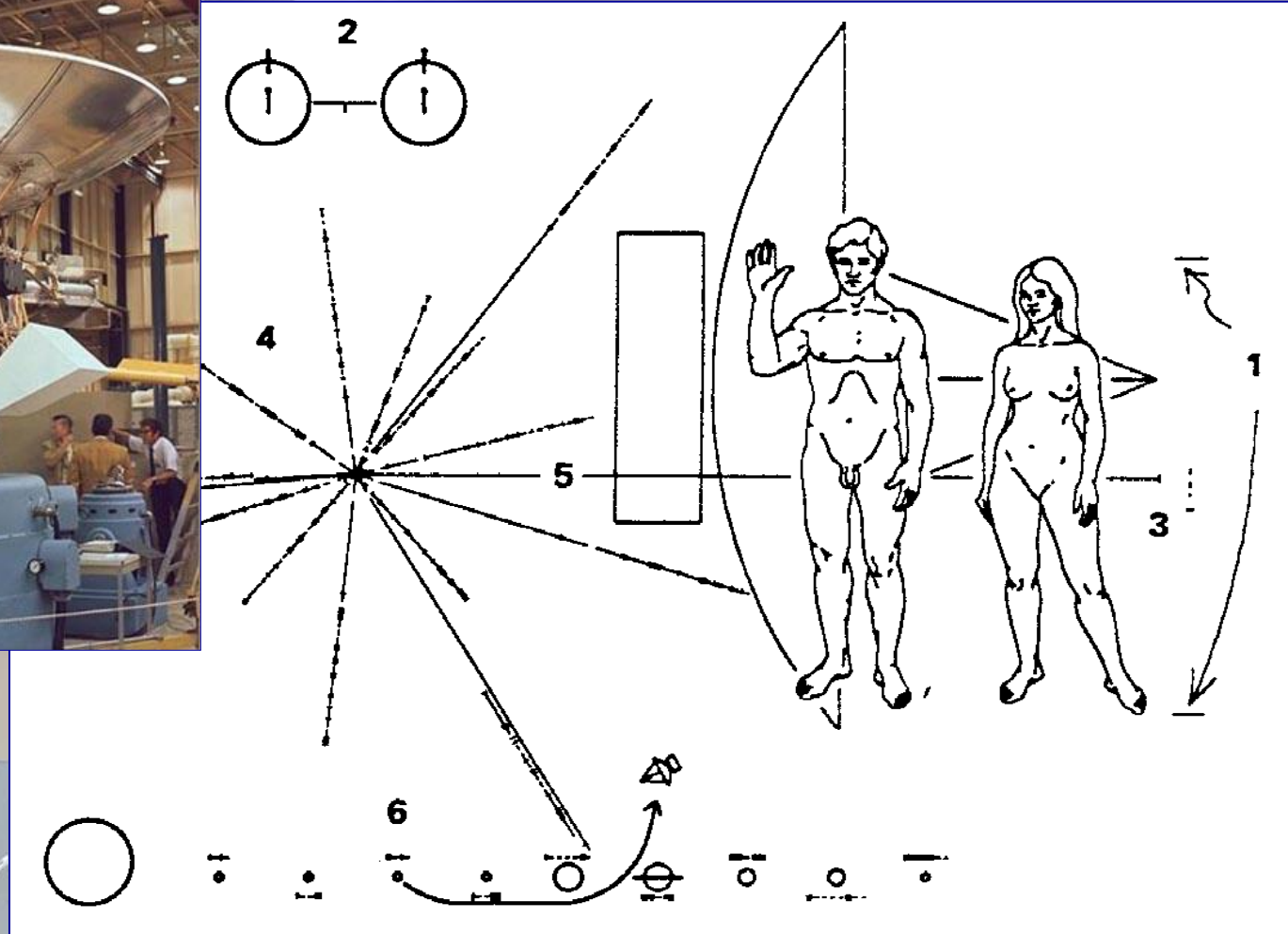
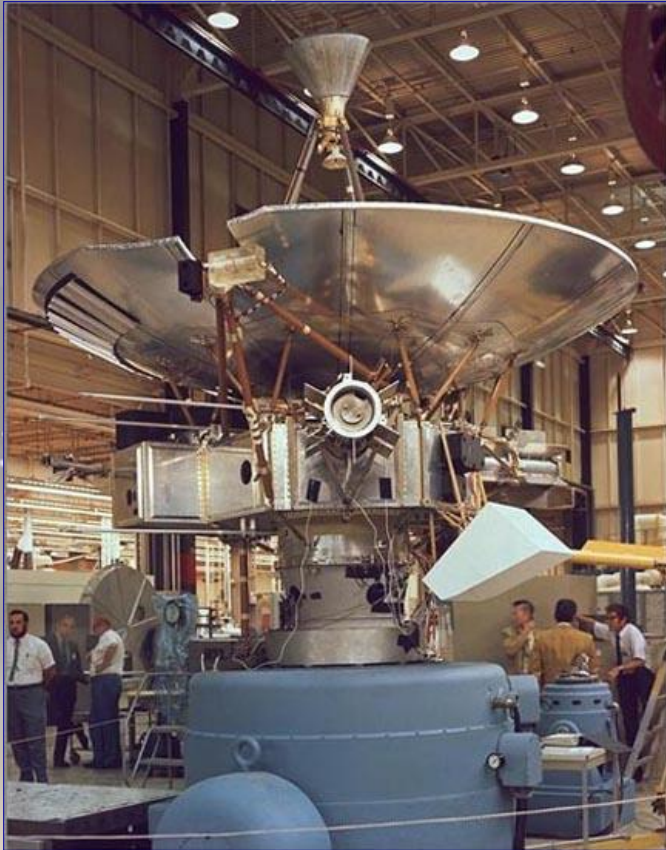
Echa naší Země aneb ukecaní pozemšťané

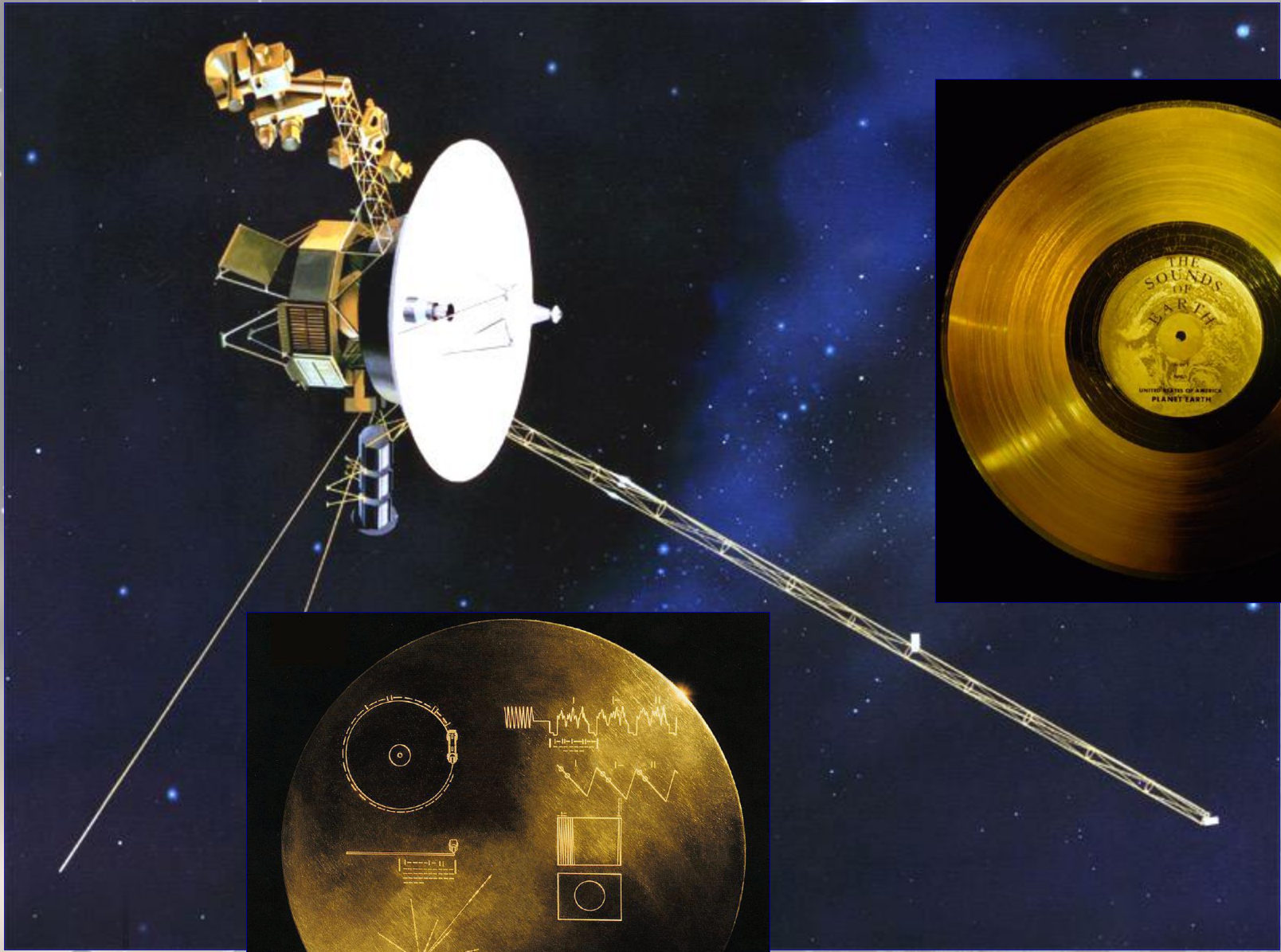
- 1) O existenci civilizace na technickém stupni vývoje dáváme již více jak 60 let silně vědět (přebytek rádiového záření).
- 2) Kromě toho o sobě dáváme znát i aktivně.
- 3) Je to moudré? Kdo ví...

Poselství „mimozemšťanům“ na sondách Pioneer 10 a 11

Poselství „mimozemšťanům“ na sondách Voyager 1 a 2

Na konec trochu statistiky

- 1) Známo 1919 planet
- 2) 212 planetárních systémů
- 3) 482 planetárních systémů s více planetami

Current Planet Counts

Total Exoplanet Discoveries	5,445
Confirmed Exoplanets	1,832

Kepler Discoveries

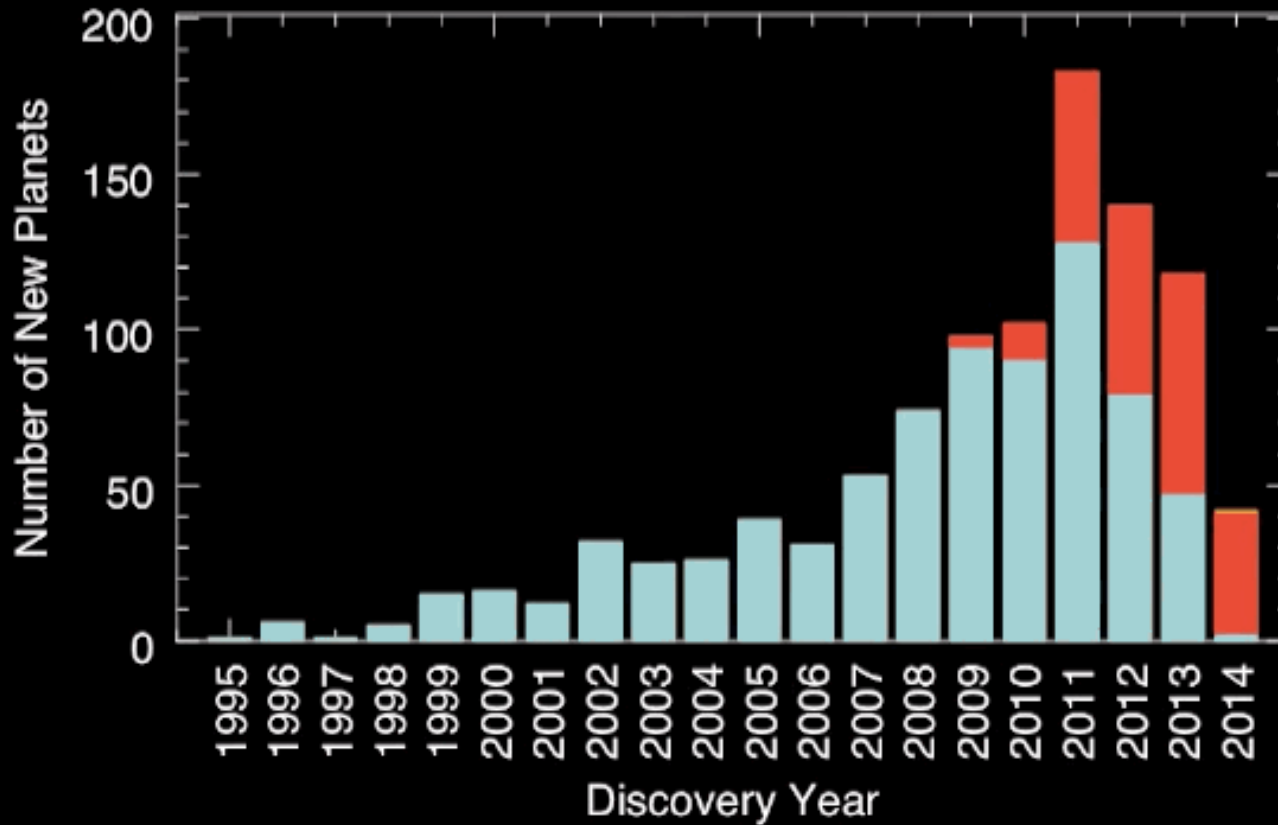
Kepler Confirmed Exoplanets	997
Kepler Exoplanet Candidates *	3,613

Size Breakdown

Stars with Planets	1128
Multi-planet Systems	466
Gas Giant	458
Hot Jupiter	1064
Super Earth	209
Terrestrial	90
Unknown	11

* Exoplanet candidates are discoveries that have yet to be confirmed as actual exoplanet discoveries. These candidates are 80-90% likely to be actual exoplanet discoveries.

Na konec trochu statistiky

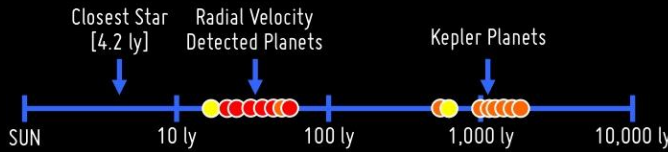
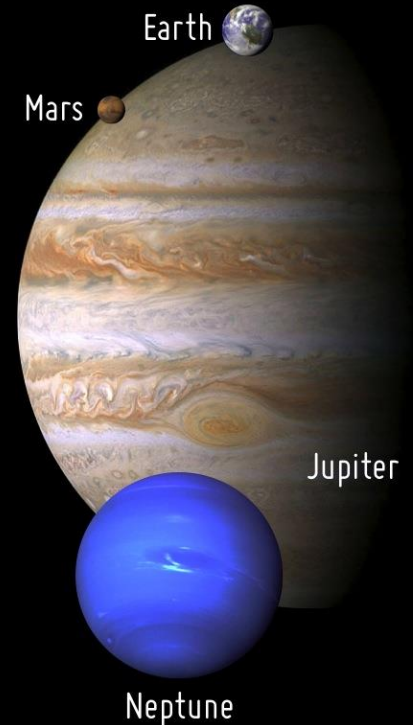
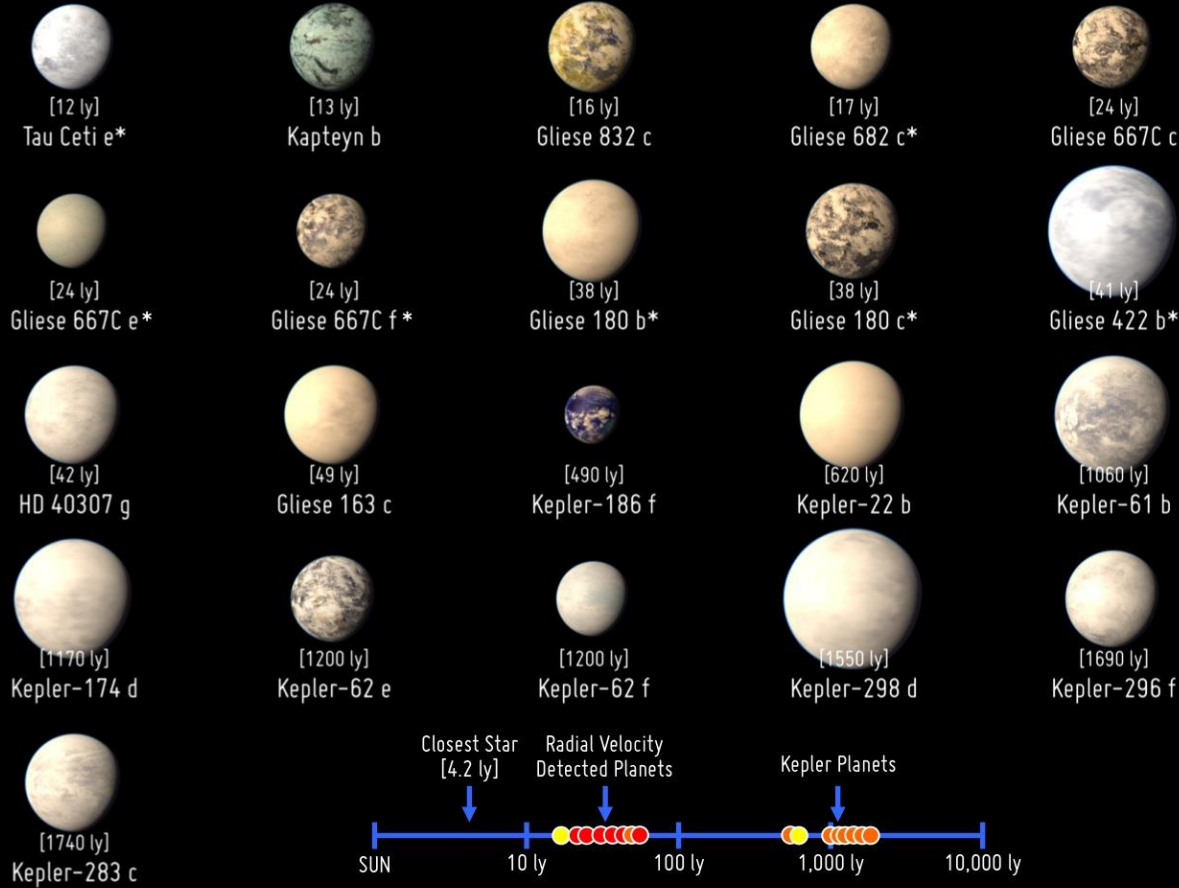
Potenciálně obyvatelné exoplanety

Current Potentially Habitable Exoplanets

Ranked by Distance from Earth in Light Years (ly)

ARTISTIC REPRESENTATIONS

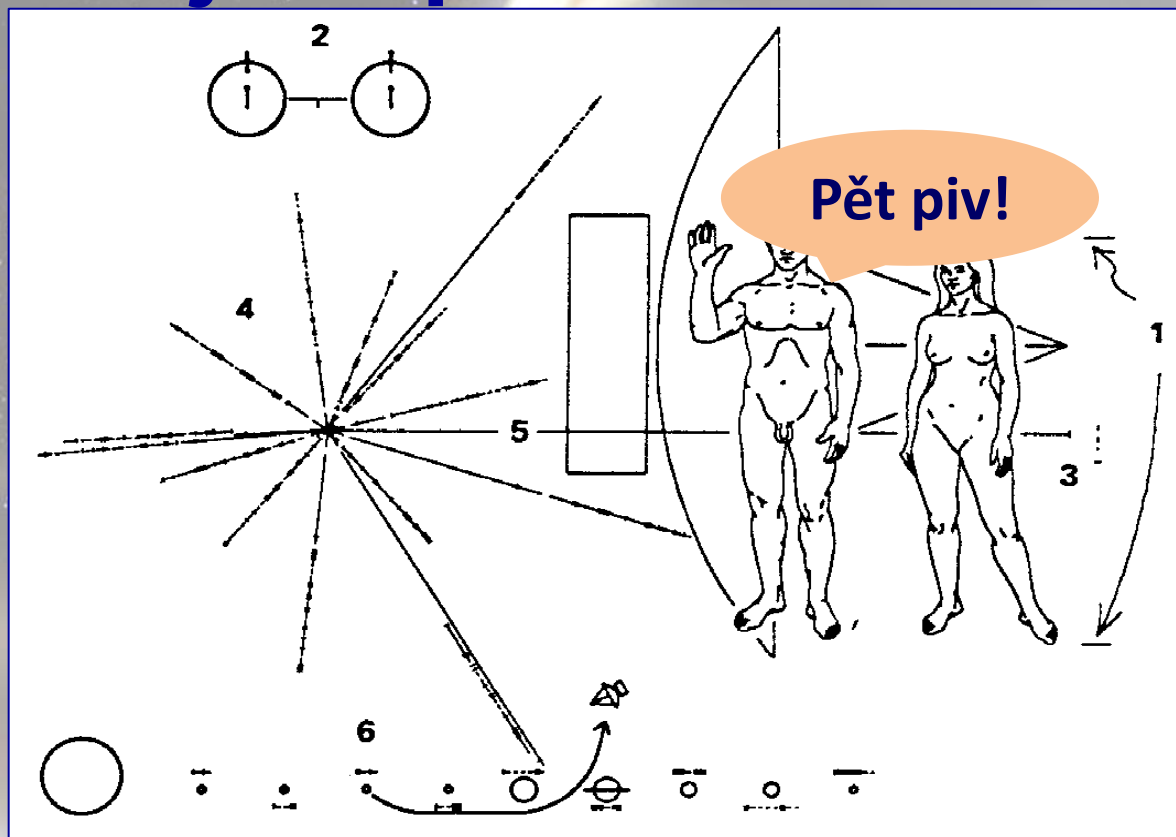

*planet candidates/unconfirmed

CREDIT: PHL @ UPR Arcibo (phl.upr.edu) September 2, 2014

#ARDY

Děkuji za pozornost

PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍČ

Mendelova
univerzita
v Brně

FOND MIKROPROJEKTŮ

HARDY